Zij werden gekozen

L. G. Borsboom (PvdA) · H. J. Knoester (PvdA) · M. de Vries-v. d. Spek (PvdA) · S. Barendregt (PvdA) · J. C. Buis (PvdA)

J. Ligthart (CHU) · M. Weststrate (AR) · H. Sondorp (AR) · W. v. d. Schee (AR) · P. Hoogerwerf (AR) · W. Westerhuis (AR)

T. de Bruijn (PvdA) · F. de Graaf (PvdA) · G. Walstra (PvdA)

Vlaardingse raad ziet 6 nieuwe leden komen

VVD en KVP bezetten nu samen 8 zetels

De Vlaardingse raad, die in de komende zittingsperiode 33 in plaats van 31 leden tellen, ziet zes nieuwe gezichten komen. Vier raadleden keren niet meer op de zetels terug. Dat zijn van

Ook was duidelijk, dat de stemmenwinst van de VVD zich voortzette. En zo kwam het, dat de VVD 's avonds in de bovenzaal van de Harmonie het feit kon vieren, dat deze partij, zoals de KVP, vier zetels zou bezetten.

Ietwat gedrukter dan in de Harmonie was de stemming in het Volksgebouw en in de Visbank, waar PvdA en CHU een duidelijk verdergaand verlies constateerden. De grootste verrassing was het echter wel, dat de AR de vijf zetels van 1953 behield.

Dr. G.T. (Toby) Witte

Vorming en functioneren van in Vlaardingen, 1946-1998

an colleges van B&W

Inleiding

Politieke partijen streven per definitie naar macht, invloed en zeggenschap ten aanzien van het overheidsbeleid. Zij doen dit door kandidaten te stellen voor vertegenwoordigende functies in het openbaar bestuur.
Politieke partijen zijn niet één pot nat. Door het maken van partij- en verkiezingsprogramma's proberen zij zich van elkaar te onderscheiden en hopen ze zoveel mogelijk kiezers naar zich toe te trekken. Hoe meer stemmen een partij weet binnen te halen, hoe groter de kans is op macht en zeggenschap. Kortom, politiek draait in essentie om macht. Wie macht krijgt, heeft immers wat in de melk te brokken en kan bepaalde doeleinden bereiken, desnoods afdwingen. Maar hiermee is nog niet alles gezegd. Het is voor een politieke partij eigenlijk belangrijker om de collegevorming te "winnen" dan de verkiezingen.
Na de gemeenteraadsverkiezingen moet immers een college van B&W worden gevormd. Het college bestaat uit een, door de Kroon benoemde, burgemeester plus een aantal, uit en door de gemeenteraad gekozen, wethouders. Zij bestieren gezamenlijk de dagelijkse gang van zaken. Het kiezen van wethouders lijkt een simpele zaak, maar dat is het niet! In werkelijkheid vindt op basis van de verkiezingsuitslag en de partijprogramma's een serieus spel van duwen en trekken plaats over de vraag wie de dienst mogen gaan uitmaken in het dagelijks stadsbestuur. Voor partijen die zichzelf serieus nemen, is de collegevorming bij uitstek het moment om eigen belangen geregeld te krijgen. Een voorwaarde is wel dat men één of meer wethouders mag leveren.
De ene keer voltrekt dit proces zich in harmonie. De andere keer gaat de collegevorming gepaard met conflicten. De burger heeft hierover weinig of niets te vertellen. Hij bepaalt door het uitbrengen van zijn stem alleen de samenstelling van de gemeenteraad, maar niet die van het college van B&W. De collegevorming speelt zich voor de kiezers lang niet altijd in volle openheid af. Wat er allemaal precies bedisseld wordt, blijft soms in nevelen gehuld.

Met behulp van kranten, partijarchieven en interviews worden de totstandkoming en deels het functioneren van alle naoorlogse Vlaardingse colleges van B&W gereconstrueerd. De auteur pretendeert geenszins dat deze blik in de keuken van de lokale politiek volledig is. Daar is het archiefmateriaal te veel voor verbrokkeld. Het Stadsarchief beschikt helaas alleen over stukjes archief van enkele politieke partijen. Voor het schrijven van dit artikel kon geput worden uit incomplete bestuurs- en fractienotulen van de PvdA, de VVD, D66 en de CHU.
Het onderzoek is daarom uitgebreid met interviews. Dit

bleek niet eenvoudig te zijn, want een aantal belangrijke hoofdrolspelers uit de oudere periode, onder wie oud-wethouder Teun de Bruijn en de oud-burgemeesters Jan Heusdens en Wim Kieboom, was inmiddels overleden. Anderen bleken niet voldoende meer in staat te zijn een zinvol vraaggesprek te voeren. Het accent van de interviews kwam hierdoor enigszins onbedoeld te liggen op de periode na 1970. Bovendien konden moeilijk alle nog levende politici geïnterviewd worden. Er moest uit het grote aanbod van (oud)-raadsleden en (oud)-wethouders een keuze worden gemaakt.
Wat aan de orde komt is: Hoe kwamen de colleges van B&W in Vlaardingen tot stand? Welke zaken en personen waren van belang? Hoe functioneerde een aantal van deze colleges uiteindelijk?
Het is de bedoeling de "mist" die vaak onbedoeld rond de collegevormingen hangt, voor de lezer een klein beetje weg te nemen en duidelijk te maken: hoe en waarom harmonie/conflict een rol spelen in de Vlaardingse politiek. Ten behoeve van de overzichtelijkheid is het naoorlogse tijdvak opgedeeld in vier korte perioden: Autoriteitentijd (1946-1966); Links, linkser of link (1970-1978); Rollebollen (1982-1986) en Saai, maar wel rustiger (1990-1998). Gezien de omvang van deze bijdrage moesten vergelijkingen van partijprogramma's en verkiezingscampagnes noodgedwongen buiten beschouwing worden gelaten.

Autoriteitentijd (1946-1966)

In de naoorlogse periode stond de landelijke politiek in het teken van "herstel en vernieuwing". Het was de tijd van de politionele acties in Indonesië, de economische wederopbouw en het ontstaan van de Koude Oorlog. De PvdA zat van 1946 tot en met 1958 onafgebroken in de regering, samen met enkele grote christelijke partijen. De crisis van de jaren dertig en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog hadden de sociaal-democraten en confessionelen ietsjes dichter bij elkaar gebracht.
Tot 1956 bleef de electorale aanhang van de grootste partijen redelijk stabiel. Er vonden geen schokkende verschuivingen plaats. Dit werd mede veroorzaakt door de verzuiling. Van politieke radicalisering was in die tijd nog nauwelijks sprake. Het was saaiheid troef.
Toen eenmaal in de jaren vijftig er voldoende hersteld en vernieuwd was, verdween in de landelijke politiek voor de KVP, CHU en ARP de noodzaak om de coalitie met de PvdA nog langer voort te zetten. Na de Tweede Kamerverkiezingen van 1956 werden de eerste breuklijnen zichtbaar. Het kabinet Drees III struikelde eind 1958. Daarna volgde een aantal jaren waarin Nederland werd geregeerd door de confessionelen, al dan niet aangevuld met de VVD. Heel even werd deze combinatie onderbroken door het onfortuinlijke PvdA/KVP/CHU-kabinet Cals (1965-1966), dat in oktober 1966 ten val kwam tijdens de beruchte "Nacht van Schmelzer".
In de jaren zestig begon de politiek op drift te raken. De ontzuiling brak aan. Protest- en actiegroepen verschenen ten tonele en wisten door buitenparlementaire acties de aandacht op zich te vestigen. Het werd een stuk rumoeriger. De aanhang van de KVP en de PvdA brokkelde af. Nieuwe politieke partijen als D66 en de Boerenpartij deden van zich horen en scoorden niet geringe electorale successen.

Deze landelijke gebeurtenissen vormen de achtergrond waartegen de collegevorming in Vlaardingen zal worden geschetst. We beginnen met de uitslagen van de Vlaardingse gemeenteraadsverkiezingen (in percentages en zetels uitgedrukt). Hierbij moeten we ermee rekening houden dat door de snelle toename van het inwonertal het aantal raadszetels van 26 naar 35, en later zelfs 37, steeg. (Tabel 1)

Meerderheidscolleges
De manier waarop de colleges van B&W tot en met 1966 werden gevormd, kwam in Vlaardingen neer op het volgende: Na de verkiezingen van de gemeenteraad kwamen de belangrijkste (grootste) raadsfracties - PvdA, CHU en ARP (c.q. PCG) - bijeen en verdeelden de beschikbare wethouderszetels naar grootte van de fracties. Een echt

	1946	1949	1953	1958	1962	1966
PvdA	34,7% (10)	37,0% (11)	39,7% (13)	37,0% (13)	40,6% (14)	34,3% (13)
CHU	22,3% (7)	23,1% (7)	21,3% (7)	17,7% (6)		
ARP	14,5% (4)	14,5% (4)	13,9% (5)	14,0% (5)		
SGP	4,1% (1)	5,1% (1)	4,1% (1)	3,6% (1)		
PCG*					32,3% (11)	29,5% (11)
VVD*	5,1% (1)	6,1% (1)	7,3% (2)	11,5% (4)	8,4% (3)	8,9% (3)
KVP	9,6% (2)	10,0% (3)	10,4% (3)	11,3% (4)	11,2% (4)	10,9% (4)
CPN	7,4% (2)	3,1% (0)	2,5% (0)	1,9% (0)	1,5% (0)	2,5% (0)
PSP				2,3% (0)	5,0% (1)	6,8% (2)
GPV				0,7% (0)	0,8% (0)	1,0% (0)
BP*						6,1% (2)
Schee*		0,9% (0)				

** In 1953 waren CHU, ARP en SGP een lijstverbinding aangegaan. Vanaf 1962 gingen de drie christelijke partijen de verkiezingen in onder de naam PCG (Protestant Christelijke Groepering). In 1946 bestond de VVD nog niet. De PvdV (Partij van de Vrijheid) was de voorloper van de VVD. De BP (Boerenpartij) kwam in 1966 in de gemeenteraad en verdween daarna definitief uit de lokale politiek. Lijst van der Schee deed in 1949 zonder succes mee aan de gemeenteraadsverkiezingen.*

Tabel 1: Uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen tussen 1946 en 1966. Tussen haakjes de zetelaantallen.

evenredigheidsprincipe werd hierbij niet gehanteerd, want de KVP (de katholieken) en de VVD werden langdurig buiten de deur gehouden. In plaats van afspiegeling was er in deze jaren eerder sprake van vorming van gematigde meerderheidscolleges. De buitenwacht vernam weinig van dit gebeuren. Politieke onenigheden werden veelal binnenskamers opgelost. Alleen de oppositie liet soms op bescheiden wijze van zich horen. In de meeste andere gemeenten kwam een soortgelijk stramien voor.

De eerste naoorlogse gemeenteraadsverkiezingen vonden plaats in juli 1946. De laatste officiële verkiezingen waren in 1939 gehouden. In 1941 hadden de Duitse bezetters de gemeenteraad ontbonden. Onmiddellijk na afloop van de oorlog werd in mei 1945 een nood-gemeenteraad benoemd, die zorg moest dragen voor het bestuurlijk reilen en zeilen van de stad. Uiteraard was dit geen democratisch besluit. Het was een uit nood geboren landelijke maatregel, teneinde te vermijden dat gemeenten stuurloos zouden ronddobberen.
De raadsverkiezing van 1946 viel in Vlaardingen gunstig uit voor de zojuist opgerichte PvdA. De sociaal-democraten bemachtigden 10 van de 26 raadszetels. Toch maakte de uitslag één ding duidelijk: van de door de PvdA gekoesterde "doorbraakgedachte" was niet veel terecht gekomen. De kiezers voelden blijkbaar weinig voor de gepropageerde gedachte van één brede progressieve volkspartij. Zij kozen liever voor herstel van het oude vertrouwde zuilenstelsel.
In de uitslag lag een samenwerking tussen de PvdA en CHU/ARP min of meer besloten. Deze combinatie kon rekenen op een ruime meerderheid in de gemeenteraad. Dit was ook nodig, want het stadsbestuur stond niet voor een eenvoudige opgave. Vlaardingen zou, ondanks een niet al te rooskleurige financiële situatie, heel wat stappen moeten ondernemen op het terrein van woningbouw, onderwijs, gezondheidszorg, sanering van de binnenstad, sport en recreatie. De discussie omtrent het te vormen college van B&W spitste zich toe op de vraag of het aantal wethouders uitgebreid moest worden van drie naar vier. Met de groei van het aantal taken behoorde de bestuurlijke verantwoordelijkheid gelijke tred te houden. Tegen de uitbreiding opponeerden SGP-raadslid M. den Admirant en de communist A. Springeling. Drie wethouders vonden zij meer dan voldoende: "Is het in het verleden dan soms niet goed gegaan?" Hun bezwaar werd door een raadsmeerderheid van tafel geveegd. Er kwamen vier wethouders: J. Buis en T. de Bruijn (beiden PvdA), H.K. van Minnen (CHU) en J.L. Jonker (ARP).

Spannende raadsverkiezingen in 1949

Hoewel de collegepartijen goed met elkaar optrokken, werd in 1949 met spanning de raadsverkiezingen afgewacht. Er waren signalen die erop duidden, dat de CPN een gevoelige nederlaag zou lijden. De PvdA zou daar het meeste garen bij spinnen. Daarom zetten de VVD en de christelijke partijen zich in hun verkiezingscampagne af tegen de sociaal-democraten. De PvdA werd bestuurlijke arrogantie verweten, omdat zij de successen van de wederopbouw in Vlaardingen trachtte te monopoliseren. De tot stand gekomen voorzieningen en de achteraf toch meevallende financiële situatie "is geen knapheid van één der partijen", zo hielden ze de PvdA en de kiezers voor. De uitslag bevestigde de tendens tot wat in de landelijke pers "het verrechtsen" van de lokale politiek werd genoemd. Zij het dat dit verschijnsel in Vlaardingen zich minder manifesteerde dan elders in het land. De PvdA en de KVP wonnen elk een zetel. De CPN werd weggevaagd. De vorming van het college van B&W was een snel uitgemaakte zaak, want in "no-time" keerde het dagelijks bestuur in exact dezelfde personele samenstelling terug. De regenteske wethouders konden het blijkbaar goed met elkaar vinden. Alleen de KVP sputterde in de raad tegen. De katholieke partij meende, dat de verkiezingsuitslag in Vlaardingen een andere collegesamenstelling rechtvaardigde. Een ideaal college zou naar smaak van de KVP een bredere afspiegeling verdienen, daarom schoof de KVP fractiegenoot J.C. van der Knaap naar voren als tegenkandidaat van ARP'er Jonker. Het was een vergeefse gooi. De meerderheid van de gemeenteraad gaf de voorkeur aan Jonker.

Vijftigerjaren

De gemeenteraadsverkiezingen in 1953 en 1958 en de daarop volgende collegevormingen brachten geen schokkende verschuivingen teweeg in de Vlaardingse politiek. Het weinige nieuwe was, dat in 1953 een aantal jeugdige nieuwkomers in de gemeenteraad werd gekozen. De wat steile burgemeester J. Heusdens kon het niet nalaten deze beginnelingen met opgeheven vinger vaderlijk toe te spreken: "de jeugd (had) niet de wijsheid" in pacht. Onder de nieuwelingen bevond zich de latere PvdA-wethouder Lydia van Duijn-Spruijt. Het college bestond opnieuw uit PvdA/CHU/ARP en had vrijwel dezelfde bezetting als in 1949, behalve dan dat G. Walstra (PvdA) de plek innam van Buis.

In 1958 veranderde er niet veel. De PvdA bleef steken op 13 zetels. De partij verloor zelfs kiezers aan de PSP. De PvdA genoot landelijk geen grote populariteit meer. Dit kwam omdat vadertje Drees een bestedingsbeperking had afgekondigd. De CHU kreeg in Vlaardingen een klein verlies te verwerken, maar kondigde aan de partijlijn manmoedig te zullen doorzetten. De verkiezingswinst werd door de VVD en KVP opgestreken. Dit had echter geen enkel effect op de vorming van het college van B&W. Drie van de vier wethouders uit de vorige collegeperiode keerden tot groot genoegen van Heusdens terug. Bij de installatie van de gemeenteraad, begin september 1958, wees de burgemeester trots op de vruchtbare en prettige samenwerking tussen de PvdA, CHU en ARP. De sfeer binnen B&W was volgens hem vriendschappelijk en gestoeld op onderling vertrouwen. Als nieuw lid van het college trad M.H.L. Weststrate (ARP) aan.

Christelijke verdeeldheid en de eerste generatiekloof

In 1962 besloten de CHU, ARP en SGP de gemeenteraadsverkiezingen in te gaan onder de naam Protestant Christelijke Groepering (PCG). Dit samengaan had intern nogal wat voeten in de aarde. Door met een gezamenlijke lijst te komen, hoopten de confessionele partijen een verdere electorale afkalving een halt toe te roepen. Ofschoon de SGP aanvankelijk geen behoefte had aan een grote christelijke partij werd om "een verder dreigende invloed van de KVP te neutraliseren" toch besloten om mee te doen. Een gewichtige vraag was, hoe de deelnemers binnen de PCG hun eigen partij-identiteit konden behouden zonder

HET VRIJE VOLK — DONDERDAG 29 MEI 1958 PAGINA 5

Zij werden gekozen in Vlaardingse raad

H. van Munster (PvdA) · L. G. Borsboom (PvdA) · H. J. Knoester (PvdA) · M. de Vries-v. d. Spek (PvdA) · S. Barendregt (PvdA) · J. C. Buis (PvdA) · L. v. Duijn-Spruijt (PvdA) · dr. A. P. de Jonge (PvdA) · A. Springeling (PvdA) · C. v. d. Bergh (PvdA) · H. K. van Minnen (CHU) · E. P. v. d. Veen (CHU) · D. Niemantsverdriet (CHU) · J. Vermeer (CHU)

J. Koster-van Roon (CHU) · J. Ligthart (CHU) · M. Weststrate (AR) · H. Sondorp (AR) · W. v. d. Schee (AR) · P. Hoogerwerf (AR) · W. Westerhuis (AR) · J. C. v. d. Knaap (KVP) · H. P. M. v. d. Drift (KVP) · mr. H. v. d. Pas (KVP) · P. J. Halkes (KVP) · J. v. Toor Hzn. (VVD) · G. Dorsman (VVD) · H. Dubbeldam (VVD)

T. de Bruijn (PvdA) · F. de Graaf (PvdA) · G. Walstra (PvdA)

A. Lodder (SGP) · mej. C. Wijntjes (VVD)

Plaats van VZC in zwemwereld wordt steeds belangrijker

(Van onze zwemmedewerker)

De Vlaardingse zwem- en waterpolovereniging VZC begint zich te werken tot één van de grote ploegen in de omgeving Rotterdam. Wanneer men de tussentijdse standen in ogenschouw neemt, die er beeld geven van de resultaten die door de verschillende zwemverenigingen in de onderlinge wedstrijden in de kring Rotterdam geboekt zijn, blijkt dat de VZC hier enkele uitstekende successen heeft behaald.

Excelsior M veertig jaar

Verstekelingen ingesloten

Vlaardingse raad ziet

12

in een richtingenstrijd te belanden. De afspraak werd gemaakt dat de CHU, ARP en SGP in de gemeenteraad ieder "een eigen geluid (zouden) moeten kunnen laten horen". Ten aanzien van de verdeling van de wethouderszetels kwamen de christelijke partijbesturen overeen, dat de CHU binnen de PCG de eerste wethouderskandidaat mocht leveren. De ARP kreeg het fractievoorzitterschap toebedeeld. Indien de PCG een tweede wethouder naar voren mocht schuiven werd de tweede kandidaat een ARP'er. De SGP viel dan de eer te beurt de fractievoorzitter te mogen leveren in de persoon van A.C.Ph. Hardonk. Mocht bij de installatie van de gemeenteraad onverhoopt de situatie zich voordoen dat "... alleen een ARP-wethouder uit de bus komt, dan zal deze zijn benoeming in beraad houden" en vervolgens eerst in de fractie moeten bespreken. Met deze lastige verdeelsleutel werd de kiem gelegd voor latere onenigheden binnen de PCG.
De uitslag van de verkiezingen in 1962 liet een kleine verschuiving naar links zien. De PSP verwierf voor het eerst een zetel in de gemeenteraad. De PvdA won een zetel, doordat enkele voormalige VVD-stemmers en protestant-christelijke kiezers deze keer hun keus liet vallen op de PvdA. Lokale bladen spraken enigszins overdreven van "radicalisering van de politiek". De VVD kreeg zetelverlies te incasseren. Volgens de Nieuwe Vlaardingsche Courant trok CHU'er J. Ligthart eveneens VVD- stemmers naar zich toe. Overigens niet tot volstrekte blijdschap van het CHU-bestuur. De vóór de verkiezingen zo zorgvuldig vastgelegde volgorde van de CHU-kandidatenlijst werd pijnlijk doorbroken. Ligthart bekleedde een zevende plaats, maar door voorkeurstemmen werd hij als vijfde CHU-afgevaardigde in de raad gekozen en verdrong daarmee de CHU'ers mevrouw L.C. Bot-Don en M. Mooij van de 5de en 6de positie.
In september 1962 werd uit de gemeenteraad een college van wethouders gekozen, dat wederom bestond uit De Bruijn, Walstra, Van Minnen en Weststrate. De beide PCG-wethouders zouden hun rit niet uitzitten. In 1966 vertrokken Weststrate en Van Minnen vlak voor de gemeenteraadsverkiezingen. Zij werden opgevolgd door A. Meerman en E.P. van der Veen. De opvolgingskwestie deed enig stof opwaaien in het christelijke kamp. Het verzoek van de ARP om oud-wethouder Jonker te kandideren maakte binnen het CHU geen schijn van kans. Uit de bestuursnotulen blijkt dat Mooij, mede namens andere CHU'ers, dit voorstel als "onaanvaardbaar" ter zijde schoof.
De PCG-constructie was verre van ideaal. Het had, volgens toenmalig PCG- en later CDA-raadslid Cees Bot (1999), veel te maken met personen en de cultuur. "Een man als Van der Veen was niet de makkelijkste en tamelijk eigenzinnig. Bovendien was de ARP een partij waar geknokt werd voor een standpunt, terwijl de CHU iets had van we kabbelen wel door." Het waren, aldus Bot, twee totaal verschillende politieke partijen. Dat gaf zo nu en dan strubbelingen.

Dit bleek na de gemeenteraadsverkiezingen van 1966. De grootste verrassing was het plotselinge succes van de Boerenpartij (2 zetels). Voor de PCG, KVP en VVD was de uitslag teleurstellend. Allen bleven ze hangen op hetzelfde zetelaantal. Voor de sociaal-democraten was het helemaal een bittere pil: de PvdA verloor een zetel. Dit was des te zuurder, omdat de raad was uitgebreid naar 35 zetels. De PSP kreeg er een zetel bij. Groot Vlaardingen oordeelde voorzichtig en enigszins raadselachtig: "Afgewacht moet worden of de nieuwe raadssamenstelling de gemoederen in beweging zal brengen. In elk geval zal een ander geluid worden gehoord. Het lijkt alsof de Boerenpartij is gevormd uit de bewoners, die het inwonertal van Vlaardingen boven de 70.000 bracht".
De frustraties waren in elk geval groot en leidden tot spanningen. Moeilijkheden rezen rond de PCG-verdeelsleutel van 5:5:1 tussen de CHU, ARP en SGP. Diverse op- en aanmerkingen werden intern geplaatst bij het functioneren van bepaalde christelijke voorlieden. Sommigen leken uit de gratie van de CHU te zijn. L. de Snaijer voerde de spanning verder op. Hij had gehoord, dat binnen de PvdA aarzeling bestond over een verdere samenwerking met de PCG. Het CHU-bestuur stoorde zich vreselijk aan zulke "roddelberichten". Allerlei interne aangelegenheden dreigden door het lekken naar de pers op straat te komen liggen. De CHU wees met een beschuldigende vinger richting ARP.
Deze sfeer maakte de collegeonderhandelingen, voor het eerst sedert 1946, niet tot een gemakkelijke en vrolijke zaak. De pijlen werden gericht op de wethouderskandidatuur van A.P. Weeda. De ARP had duidelijk gemaakt te staan op zijn benoeming. De CHU diende daarin te berusten. Dit was natuurlijk koren op de molen van de oppositie. De VVD sleep de messen. In een fel betoog uitte de VVD'er J. Dubbeldam kritiek op "het monopolistische handelen van de PvdA en PCG". De VVD hekelde de instandhouding van de sedert 1946 geldende traditie van de 2/2 wethoudersverdeling tussen de PvdA en CHU/ARP. Volgens de liberalen konden de andere fracties ook sterke wethouders leveren. Cynisch stelde Dubbeldam aan de orde, hoe moeizaam de kandidatuur van Weeda tot stand was gekomen. Hij kreeg daarin bijval van PSP'er A. van der Veer, die de keus voor Weeda weinig gelukkig vond. Uiteindelijk koos de gemeenteraad De Bruijn, Walstra, Van der Veen en toch Weeda als wethouders.
Het was het eerste naoorlogse college van B&W in Vlaardingen dat niet zonder kleerscheuren zou eindigen. De polarisatie begon aarzelend haar intrede te doen. Jongeren, zowel binnen als buiten de politiek, riepen luid

om democratisering en inspraak. Het moest allemaal beter en anders worden. Met name de hoge leeftijd van de collegeleden moest het ontgelden. "Geen AOW in B&W" was een leuze. Ook tussen het college en de gemeenteraad boterde het niet best. Eind augustus 1968 barstte de bom. De PvdA-wethouders De Bruijn en Walstra raakten in conflict met de gemeenteraad en kondigden hun aftreden aan. De zaak kon nog korte tijd gesust worden, maar in 1970 hield De Bruijn het voor gezien. Hij keerde de PvdA de rug toe en werd adviseur bij DS'70. Ook PCG-wethouder Van der Veen 'gaf de pijp aan Maarten'. Hij was het gekibbel binnen de PCG, met name de overdreven ambities van enkele ARP'ers, zat.
Er was sprake van een generatiekloof. De vertegenwoordigers van de oude garde waren niet gewend dat aan hun gezag en autoriteit werd getornd. Die tijden leken voorbij te zijn. Een jonge generatie politici eiste haar deel op in de politieke besluitvorming en had weinig of geen boodschap aan wat De Bruijn en consorten te vertellen hadden.
Oud-raadsleden en oud-wethouders zijn het in interviews (1999) erover eens dat De Bruijn een kei van een wethouder was, die soms de neiging had democratische formaliteiten aan zijn laars te lappen. "Hij had alles goed in de knip. Je moest van goeden huize komen wilde je hem onder de tafel praten...", aldus Jan Madern (VVD). Als ambtenaar vernam Floor Quast (later VVD-raadslid/wethouder) in de wandelgangen, dat De Bruijn weleens overhoop lag met Heusdens. De wethouder scheen af en toe lak te hebben aan ingewikkelde en trage procedures, die de burgemeester als jurist wel noodzakelijk vond. Volgens oud-PvdA-bestuurder A.F. de Vries was de positie van De Bruijn binnen zijn partij langdurig onomstreden. De spanningen die later ontstonden, "zeg maar tussen de jonge Turken (Nieuw Links) en de ouderen binnen de partij, daar moest De Bruijn niet veel van hebben", vult Arij Maarleveld aan: "het werd hem rond 1970 allemaal te wild".
Binnen de PvdA was De Bruijn lange tijd dominant. Weinig vleiend omschrijft Madern hem als een "potentaat". Dit etiket acht hij ook toepasselijk op CHU'er Van der Veen. Raadslid Bot deelt deze visie, maar voegt Van Minnen toe aan het rijtje ouderwetse autoriteiten. "Van der Veen was een potentaat, terwijl Van Minnen daarvoor ook een potentaat binnen de partij was, maar toch was hij een ander mens dan Van der Veen. Van Minnen werd destijds door iedereen gezien en geaccepteerd als de man van de CHU. Van der Veen was afstandelijker, zakelijker. Zo in de trant van waar bemoeien jullie je mee, dit zijn mijn zaken."

Links, linkser of link (1970-1978)

In 1966 ontstond D66. De Democraten hielden een vurig pleidooi voor een verregaande democratisering van het Nederlandse politieke stelsel. De politiek moest een open, functioneel en zakelijk geheel worden met vooral een grotere directe invloed van de burgers. In hetzelfde jaar verrees binnen de PvdA een oppositionele groep, "Nieuw Links" geheten. Het waren vooral jonge radicale intellectuele sociaal-democraten, die hun eigen oude gestaalde PvdA-kader uitdaagden. Twee jaar later - in 1968 - zag nog een nieuwe progressieve groepering het licht: de Politieke Partij Radikalen (PPR). De PPR werd gevormd uit links georiënteerde, maatschappijkritische christenen afkomstig uit de drie traditionele grote confessionele partijen.
De vervroegde Tweede Kamerverkiezingen van februari 1967 leverden de PvdA en KVP verlies op. De winst ging naar D66 en de Boerenpartij. Het kabinet De Jong - bestaande uit de KVP, ARP, CHU en VVD - diende de volle vier regeringsjaren uit, maar verloor bij de verkiezingen van 1971 zijn meerderheid. Met steun van DS'70 kwam de regering Biesheuvel aan het bewind. DS'70 kwam voort uit afgescheiden PvdA'ers, die grote moeite hadden met het oprukken van het radicale "Nieuw Links" binnen de PvdA. Een jaar later - medio 1972 - gaf het Kabinet Biesheuvel, na onenigheid in de ministerraad met DS'70, de brui eraan.
Uniek in 1971/1972 was dat de oppositiepartijen PvdA, D66 en PPR een zogenaamd "schaduwkabinet" vormden. Ze sloten een progressief regeerakkoord dat na een eventuele verkiezingsoverwinning bindend zou worden. Het pakte anders uit, want het drietal behaalde tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 1973 geen meerderheid.
Na een lange formatie kwam een regering tot stand: samengesteld uit de drie vooruitstrevende partijen PvdA, D66 en PPR plus de meer behoudende ARP en KVP. Onder moeilijke omstandigheden - veroorzaakt door de oliecrisis van 1973/74 - hield minister-president J. den Uyl het tot maart 1977 met zijn regeringsteam vol. CHU, ARP en KVP hadden inmiddels besloten hun krachten te bundelen, en zo ontstond het CDA. De VVD maakte in deze periode een spectaculaire groei door. De nadruk op vrijheid, zelfstandigheid, meer ondernemerschap en de kritiek op de uitwassen van de verzorgingsstaat legde de VVD geen windeieren. De PvdA werd meer en meer in het defensief gedrongen. Hoewel de Tweede Kamerverkiezingen van 1977 een voor de PvdA recordaantal van 53 zetels opleverde, rolde na een kabinetsformatie van 207 dagen een CDA/VVD-regering uit de bus. Deze woelige parlementaire episode bleef uiteraard niet zonder effect op de gemeenteraadsverkiezingen en de collegevorming.

In het kielzog van de nationale politiek veranderde in diverse gemeenten de houding ten aanzien van de collegevorming. Het waren vooral de progressieve partijen die het lang geldende principe van afspiegeling als te ouderwets en achterhaald verwierpen. Het uitgangspunt werd nu: het

streven naar politiek gekleurde programcolleges. Omstreden bij het CDA en de VVD was het in progressieve kringen aangehangen idee om reeds vóór de verkiezingen inhoudelijke afspraken te maken (het zgn. stembusakkoord) teneinde bij het behalen van desnoods een krappe raadsmeerderheid alle wethoudersposten te claimen. Bij de collegevorming in 1974 ontstonden in een aantal gemeenten, waaronder Vlaardingen, linkse meerderheidscolleges, hetgeen aanleiding gaf tot scherpe conflicten met de oppositie. De meeste progressieve meerderheidscolleges haalden niet of slechts met grote moeite de eindstreep. Na de verkiezingen in 1978 daalde het aantal drastisch. In sommige plaatsen raakten de politieke verhoudingen ernstig vertroebeld. Vlaardingen was zo'n droevig voorbeeld.

Aanloop CDA

In januari 1969 peinsde het Vlaardingse CHU-bestuur over een eventueel politiek samengaan met de KVP. "In hoeverre diende christelijke partijvorming in de toekomst noodzakelijkerwijs nog op reformatorische grondslag te geschieden?", vroegen de bestuurders zich af. De ARP had aangedrongen op besprekingen met de katholieke partij. Vooralsnog bleken de geesten voor zulke experimenten nog niet rijp te zijn. De CHU hield de boot af. Het CHU-bestuur koos vooralsnog liever voor een eensgezind optrekken van de protestanten "en (vooral) niet juichen of bang zijn voor de KVP". De CHU was van mening dat het PCG-programma niet paste in het straatje van de KVP. Bovendien zou een samengaan met de katholieken ten koste gaan van het interne functioneren van de PCG, want tussen de SGP en de KVP gaapte een kloof. Of zoals Bot het achteraf (1999) puntig formuleert: "Om van de gereformeerden naar de papen over te stappen van het ene ogenblik op het andere, was te snel door de bocht". Een CDA zat er in Vlaardingen nog eventjes niet in.

Ook de PvdA, PPR en D66 in Vlaardingen discussieerden over vernieuwing. Zij wilden de verkiezingen van 1970 ingaan met een gezamenlijk progressief programma. De PvdA meende op voorhand drie van de vijf wethoudersposten te kunnen claimen in het college. Maar toen het puntje bij paaltje kwam wist de PvdA zich - in de strijd om de gunst van de kiezers - uiterst moeizaam te handhaven. De verwachte electorale groei bleef uit. De PvdA zakte in 1970 van 13 naar 12 raadszetels. Een schrale troost was dat DS'70 slechts één zetel binnensleepte en niet de voorspelde drie. D66 deed het beter en bemachtigde 3 raadszetels. De PPR wist de kiezer klaarblijkelijk niet te boeien en sleepte niets binnen. Het ideaal van een progressief college ging in rook op.

Gezien de uitslag bleef er voor de PvdA geen ander alternatief over dan weer "regeren" met de confessionelen. De VVD wilde alleen praten over de optie: twee PCG-wethouders plus voor de KVP, de VVD en de PvdA ieder één wethouder. Voor de PvdA was dit absoluut onbespreekbaar. Eind juni 1970 kondigden de PvdA en PCG aan: "(...) dat vorming van een progressief college niet mogelijk was. Voor (...) het nieuwe college wordt gedacht aan een afspiegeling van de krachtsverhouding binnen de raad, te weten twee PvdA-wethouders en twee PCG-wethouders en een KVP-wethouder...". Nieuw voor Vlaardingen was dat voor het eerst een KVP'er toetrad tot het college. De eer viel te beurt aan Jac. van der Linden. Voor de PvdA was Van der Linden acceptabel, omdat hij een vakbondsachtergrond had en bekend stond als betrekkelijk vooruitstrevend.

Van een programcollege was in 1970 geen sprake. Er werd eigenlijk een "akkoord" gesloten, waaraan een eigenaardige afspraak ten grondslag lag. De collegepartners huldigden de opvatting, dat zodra op belangrijke punten tussen de wethouders geen overeenstemming kon worden bereikt, de gemeenteraad

	1970	1974	1978
PvdA	31,3% (12)	41,0% (17)	40,2% (15)
PCG*	29,6% (11)	18,5% (8)	
CDA*			27,5% (10)
KVP*	8,4% (3)	6,7% (2)	
VVD	9,3% (3)	14,5% (6)	13,3% (5)
D'66	9,5% (3)	0,5% (0)	6,4% (2)
GPV/SGP/RPF*	1,1% (0)	6,3% (2)	5,8% (2)
PSP*	2,7% (1)	1,4% (0)	4,3% (1)
SP*		2,0% (0)	
PPR	1,2% (0)	4,6% (2)	2,5% (0)
CPN	3,5% (1)	2,2% (0)	1,3% (0)
DS'70	2,8% (1)	0,8% (0)	
Binding Rechts	0,4% (0)		
Kiesbeweging V.	0,2% (0)		
Lastige Vl.		1,5% (0)	

** In 1974 stapte de SGP uit de PCG. De PCG vormde in 1978 samen met de KVP het CDA. De kleine socialistische partijen SP en PSP gingen tijdens de raadsverkiezingen van 1978 samen, dat leverde ze een zetel op. Binding Rechts, Kiesbeweging Votum en De Lastige Vlaardinger (Gerard Schut) waren typische eendagsvliegen*

Tabel 2: De uitslagen van de Vlaardingse raadsverkiezingen tussen 1970 en 1978met tussen haakjes () de zetelaantallen.

benaderd zou worden met een minderheids- en meerderheidsstandpunt. Het collegeprogramma was feitelijk een politiek compromis vol met gaten.
De oppositie sprak haar afkeur en verontwaardiging uit over het monopolistische machtsstreven van de PvdA en PCG. Met name D66 stribbelde heftig tegen. D66 voelde zich door de PvdA unfair bejegend en weigerde het college te steunen. Ook de VVD trok fel van leer. Binnen de PvdA ontstond ook enig ongenoegen. De gewichtige portefeuille van stadsontwikkeling kwam, na jarenlang beheerd te zijn door De Bruijn, in handen van PCG'er Mooij. Daar waren heel wat sociaal-democraten niet blij mee.

G 12 DECEMBER 1973 NIEUWE VLAARDINGSE COURANT

GROOTSTE FRACTIES ONEENS OVER COLLEGEV

R. J. VERMEULE (PVDA):

innenstad
iel aanpakken

J. WIJNSTOK

PCG w
wij

(Van een onzer verslaggevers)

RDINGEN — „Terugblikkend op het bijna ten nde jaar 1973 is er een gevoel van onbehagen", zei Vermeule-van Dijk, fraktieleidster van de PvdA, in enteraad vanmiddag in haar algemene beschouwing.

BEJAARDEN

MEVR. J. VERMEULE

J. WIJNSTOK

EFFECTIEF

AUTOWEG
oners eisen
knapbeurt

De coalitie PvdA/PCG/KVP liep tegen alle verwachtingen in de eerste jaren toch gesmeerd. Echter vanaf 1973 begon de polarisatie voelbaar te worden. De komst van een nieuwe generatie politici, met een andere mentale instelling, beïnvloedde in steeds sterker mate de gemeentelijke politiek. Het werd een soort vervellingsperiode. "Wat een punt van betekenis was", aldus Maarleveld (1999), "dat binnen de Vlaardingse PvdA de nodige discussies plaatsvonden tussen mensen met een traditionele 'arbeiderististische' achtergrond en meer intellectueel ingestelde progressieve jongeren". De ouderen waren meer compromisbereid dan de jongeren. De jonge garde binnen de PvdA maakte duidelijk na 1974 niet verder te willen besturen met de confessionele partijen.
De PCG en KVP ontsprongen de dans niet. Opnieuw werd gedebatteerd over een definitief politiek samengaan met de KVP. Blijkens de CHU-bestuursnotulen - november 1973 - bleef dit een heet hangijzer. "Men ziet dit niet zo zitten in Vlaardingen. Wie zal de lijsttrekker moeten worden: Weeda, Mooij of Wijnstok? Omdat (...) de ARP meer stemmen zal krijgen, zal zij daarom meer zeggenschap willen hebben", stelde het CHU-bestuur bezorgd vast. De wedijver tussen ARP en CHU ging blijkbaar onverminderd voort. Een toetreden van de KVP zou deze zaak alleen maar nodeloos ingewikkelder maken. Bovendien doemden extra complicerende factoren op: ten eerste wilde Mooij (CHU) om persoonlijke redenen afzien van zijn gemeenteraadskandidatuur; ten tweede had de SGP - die de KVP sowieso niet zag zitten - aangegeven verder te willen met de GPV. De nieuwe lijstverbinding SGP/GPV zou volgens voorzichtige berekeningen twee raadszetels gaan opleveren. Lensvelt (SGP) en de zijnen hoopten hiermee "de invloed van de kleine christelijke fracties in de gemeenteraad te vergroten".

Progressief meerderheidscollege

In de gemeente Groningen was ondertussen in 1972 het allereerste Nederlandse progressieve meerderheidscollege aangetreden. Dit fenomeen ging met veel publicitaire bombarie gepaard. Het Vlaardingse PvdA-bestuur raakte geïnspireerd door het Groningse voorbeeld. Weloverwogen werd een kieslijst opgesteld die zo'n progressief college een stap dichterbij moest brengen. Lydia van Duijn-Spruijt, die naam had gemaakt als milieu-wethouder, werd lijsttrekker. In de Vettenoordsepolder en de Oostwijk werden twee sterke, en in deze volkswijken bekende, PvdA-vertegenwoordigers aangezocht: Hans Versluys en Jan van Ginneken. Tegelijkertijd legden het afdelingsbestuur en de fractie contacten met D66, in het bijzonder met de intellectuele groep rond Pol Hofman, en de "doorgebroken christenen" die in de PPR zaten. Het intensieve voorbereidingswerk wierp vrucht af, want zowel PPR als D66 waren bereid aan een links-progressief programcollege mee te werken. Beslagen ten ijs gingen zij de gemeenteraadsverkiezingen van 1974 in.
Links-Vlaardingen behaalde echter een zeer krappe raadsmeerderheid van slechts één zetel. Dit kwam, doordat D66 niet in de gemeenteraad werd gekozen. Het progressieve-programcollege werd desalniettemin doorgedrukt. B&W zou worden samengesteld uit vier PvdA-wethouders en een PPR-wethouder. Naar de mening van raadslid K. van der Windt (PvdA) was het "een reactie op de gezapigheid". SGP-raadslid Lensvelt vindt het gebeuren nog altijd "een zwarte bladzijde in de geschiedenis van politiek-Vlaardingen". De VVD schreeuwde moord en brand en eiste een afspiegelingscollege. De PCG wenste Mooij terug als wethouder. De PvdA wilde onder geen beding met Mooij in zee gaan en al helemaal niet op de begeerde post van stadsontwikkeling. In het uiterste geval was oud-wethouder Weeda voor de PvdA op de post van financiën eventueel aanvaardbaar.
Het streven naar een links stadsbestuur bleef niet onbesproken in PvdA-kring. Niet alle afdelingsleden bleken

onverdeeld gelukkig te zijn met het PvdA/PPR-college. Zelfs in de eigen fractie ontstond gemor. Begin augustus 1974 wierp fractielid mevrouw J. Vermeule-Van Dijk binnen het afdelingsbestuur de vraag op of het wel zinvol was te ijveren voor een progressief programcollege. "Naast alle bekende argumenten moet nu toch ook in overweging worden genomen, dat de eenheid in eigen fractie duidelijk te wensen overlaat", stelde zij. De fractie bleek hybride te zijn. "Enerzijds had je Vermeule, Krabbe en Van Duijn-Spruijt, anderzijds had je tamelijk wilde jongens als Prins en Droppert", weet een nauw betrokkene te melden. Het PvdA-bestuur vond dat de rijen gesloten moesten worden.

De oppositie balde de vuisten. Bij monde van PCG-fractievoorzitter Jelle Wijnstok werd het progressieve clubje de oorlog verklaard. Terwijl de samenleving om inspraak vroeg werd een partijdictatuur ingevoerd, luidde de kritiek van de PCG. "Spreiding van macht (een verkiezingsleuze van de PvdA) is gebaseerd op het bezetten van alle wethouderszetels in Vlaardingen." De VVD kondigde een spijkerharde oppositie aan. De wethouderskandidatuur van de toen 26-jarige, en als onervaren beschouwde, IJsbrand van der Velden was velen een doorn in het oog. De verontwaardiging was uitermate groot. Tegenstanders en zelfs enkele hoofdambtenaren weigerden demonstratief het nieuwe college na de installatie te feliciteren. Ze liepen massaal uit de raadszaal weg. Met Lydia van Duijn-Spruijt en Ton Kloots uit het vorige college zouden de PvdA-nieuwkomers Bas Goudriaan en IJsbrand van der Velden samen met Rien Bovenberg (PPR) de scepter zwaaien over Vlaardingen. Een samenwerking, die niet gladjes en zonder kleerscheuren zou verlopen.

Impasse

De sfeer tussen het college van B&W en de gemeenteraad was ronduit slecht. Maarleveld herinnert zich dat hij en George Wicart weleens samen op de publieke tribune zaten "en werden betiteld als het Politbureau". De situatie was, volgens raadslid Lensvelt (SGP), "heel scherp". Dit was voor Van Duijn-Spruijt aanleiding om er in november 1974 mee te stoppen. Van meet af aan was zij eigenlijk tegen een links programcollege, maar ze was lijstaanvoerder en toen de PvdA de verkiezingen won, stond ze voor de consequentie dat ze dus wel moest doorgaan. In januari 1975 trad zij officieel af. Bot is stellig ervan overtuigd dat zij "volledig afknapte op dit college, omdat Van Duijn-Spruijt van huis uit kerkelijk meelevend was, en zij het vloeken en tieren wat de heren tegen elkaar deden, niet aan kon". Vooral tussen de wethouders Goudriaan en Bovenberg ging het keihard. "Burgemeester Kieboom, de opvolger van Heusdens, deed daar met zijn gevloek nog een schepje bovenop", aldus Bot.

Met het aftreden van Van Duijn-Spruijt ontstond een patstelling, die onmiddellijk door de tegenstanders te baat werd genomen. Omdat PvdA-raadslid H. Krabbe ziek was, kwam de feitelijke verhouding in de gemeenteraad neer op 18/18. Het PvdA/PPR-college kon, zolang Krabbe afwezig was, niet bogen op een raadsmeerderheid. De oppositiepartijen blokkeerden de komst van een nieuwe PvdA-wethouder. Zij weigerden simpelweg deel te nemen aan de stemming. Daarnaast bedachten ze nog andere tactieken om het college te dwarsbomen. In de eerste plaats was daar het vooroverleg tussen de PCG, KVP, SGP en VVD gedurende de gehele periode van het "linkse program-regime". De KVP en PCG-fracties besloten in 1975 samen te vergaderen en één standpunt in te nemen, dat beviel beide partijen uitstekend. Alleen bij de begrotingsbehandelingen en algemene beschouwingen deed de KVP zijn eigen verhaal. In de tweede plaats paste de oppositie bewust het "lijntrekken" toe. Sommige raadsvergaderingen, zo ondervond Lensvelt, "duurden tot vier uur in de ochtend". Het rekken had een duidelijk doel. Bot vertelt (1999): "Jo Vermeule wilde graag als getrouwde vrouw uiterlijk rond half 12 thuis zijn. Niets was dan leuker dan de raadsvergadering te laten uitlopen, want dan had PvdA/PPR nog maar de steun van 17 zetels en de oppositie 18 zetels. Op die manier zijn toen besluiten door ons tegengehouden of genomen".

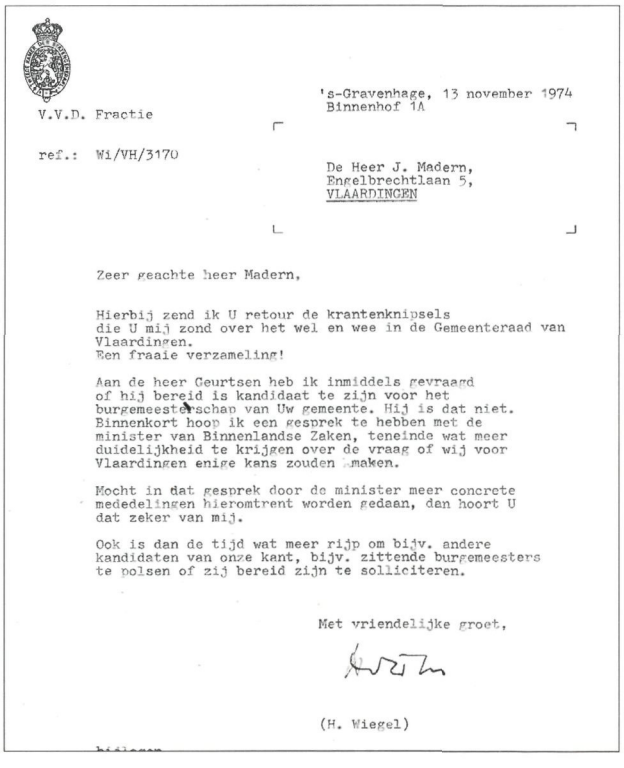

's-Gravenhage, 13 november 1974
Binnenhof 1A

V.V.D. Fractie

ref.: Wi/VH/3170

De Heer J. Madern,
Engelbrechtlaan 5,
VLAARDINGEN

Zeer geachte heer Madern,

Hierbij zend ik U retour de krantenknipsels die U mij zond over het wel en wee in de Gemeenteraad van Vlaardingen.
Een fraaie verzameling!

Aan de heer Geurtsen heb ik inmiddels gevraagd of hij bereid is kandidaat te zijn voor het burgemeesterschap van Uw gemeente. Hij is dat niet. Binnenkort hoop ik een gesprek te hebben met de minister van Binnenlandse Zaken, teneinde wat meer duidelijkheid te krijgen over de vraag of wij voor Vlaardingen enige kans zouden maken.

Mocht in dat gesprek door de minister meer concrete mededelingen hieromtrent worden gedaan, dan hoort U dat zeker van mij.

Ook is dan de tijd wat meer rijp om bijv. andere kandidaten van onze kant, bijv. zittende burgemeesters te polsen of zij bereid zijn te solliciteren.

Met vriendelijke groet,

(H. Wiegel)

De impasse dwong de PvdA tot overleg met de SGP/GPV, KVP en PCG. In opdracht van de eigen achterban mocht de PvdA-fractie in eerste instantie niet praten met de VVD. De ideologische afstand was daar te groot voor. Dit maakte de positie van de confessionele partijen sterker, want zij maakten duidelijk niet met de PvdA te willen onderhandelen, zolang de VVD buiten het overleg werd gehouden. De sociaal-democraten stevenden heel voorzichtig af op een PvdA/PPR/PCG-college in de verhouding van 3:1:1. "De SGP is nog een tijdje blijven zitten, maar werd door de PvdA geleidelijk aan gedesavoueerd", verhaalt Bot. Uiteindelijk brak ook de PCG de programmatische besprekingen af, maar maakte aan de PvdA zeer duidelijk wat in ruil voor gedoogsteun wel en niet door de beugel kon. Het gevolg was, aldus Bot, "dat wij op onderdelen toch onze zin kregen en het PvdA/PPR-college een wat genuanceerdere opstelling beloofde". Madern herinnert zich dat men het progressieve clubje liet zitten, omdat er geen andere geschikte kandidaten waren om plaats te nemen in het college. "Als je halverwege de rit iemand uit zijn werk weg moet halen om voor twee jaar wethouder te worden is dit niet aantrekkelijk. Zo'n risico kon je de mensen niet aandoen, dat speelde toen mee..." Na maanden touwtrekken kon Vermeule op 6 mei 1975 de plek innemen van haar voorgangster Van Duijn-Spruijt.

Het hele incident deed de samenwerking tussen PvdA en PPR geen goed. De PPR was geschokt dat de PvdA een derde partij bij het college had proberen te betrekken. De PPR hield onverdroten vast aan de eerder gemaakte afspraken. De sfeer binnen het college van B&W werd er niet beter op. Wrijvingen bleven niet uit en concentreerden zich in sterke mate op de persoon van PPR-wethouder Bovenberg. Hij had het gevoel dat de PvdA hem probeerde te lozen. De oppositie wakkerde het smeulende vuurtje extra aan. Madern kwalificeert (1999) Bovenberg als een vreemde vogel in zijn manier van werken: "hij was niet te volgen". Maarleveld (1999) oordeelt milder. De spanning zat volgens hem in de persoonlijke sfeer: een Goudriaan die niet kon opschieten met Bovenberg; en in de PPR, waar Bovenberg zo nu en dan in problemen kwam met zijn eigen achterban.

Links verder?

Ondanks de slechte sfeer sloot de PvdA een verdere samenwerking met de PPR na de verkiezingen van 1978 op voorhand niet uit, maar deze combinatie zou dan wel aangevuld moeten worden met PCG/KVP (het CDA). Uiteraard was dit gezien het gebeurde een farce. Opmerkelijk genoeg wilde de PvdA, in tegenstelling tot de raadsverkiezingen van 1974, deze keer weinig weten van D66. PvdA'er Van der Windt stelt achteraf (1999): "D66 viel af, omdat een PvdA/CDA-raadsmeerderheid als voldoende werd beschouwd. Een college van B&W moest niet te breed worden samengesteld. De kiezersgunst diende op een juiste wijze te worden vertaald in een redelijke meerderheid". De VVD en klein rechts werden afgewezen, omdat hun verkiezingsprogramma's niet overeenstemden met het PvdA-programma 'Links Verder'. De VVD was niet alleen om ideologische en programmatische redenen onacceptabel voor de PvdA. Er speelde nog wat anders mee. De distantie had "veel te maken met irritaties over het gedrag van bepaalde VVD-raadsleden, zoals Georges Neijssel en Floor Quast. "Zij konden de PvdA ontzettend jennen en pesten", licht Bot (1999) toe. PvdA-lijstaanvoerder Van der Velden kon er trouwens ook een houtje van: "Hij verstond de kunst kleine pijnpuntjes bij de VVD er stevig in te wrijven en wist het zover te brengen, dat de liberalen zelf beslisten: daar willen we niet aan meedoen". Op 30 mei 1978 bleek de PvdA de grote verliezer te zijn.

's-Gravenhage, 26 februari 1975
Binnenhof 1A

V.V.D.fractie

Ref:HW/MV/618

De Edelachtbare Heer J. Madern,
Engelbrechtlaan 5,
VLAARDINGEN

Zeer geachte Heer Madern,

Hartelijk dank voor de toezending van een reeks van beslissingen betreffende de situatie in Vlaardingen en het optreden van onze fractie aldaar in de gemeenteraad. Over publiciteit hebben wij niet te klagen!

Ik zend U hierbij de documentatie retour.

Hartelijk dank ook voor het fraaie roodgekleurde spaarvarken, dat ik van U mocht ontvangen.

Een dezer dagen krijg ik bericht van een mogelijk liberale candidaat voor het burgemeesterschap in Vlaardingen. Zodra hij mij heeft getelefoneerd, laat ik U een verslag van dit gesprek weten.

Met vriendelijke groet,

(H.Wiegel)

Vlaardings Dagblad

Woensdag 21 januari 1976 — EERSTE ONAFHANKELIJKE DAGBLAD IN VLAARDINGEN — 7de jaargang
BREDE HAVENSTRAAT 6 - TEL. REDACTIE 345209 - 343229

Begin begrotingsmarathon in Vlaardingse gemeenteraad

CDA verwijt programcollege „houtjes-touwtjesbeleid"

Complimenten en „kat" voor

Vlaardingen — De CDA-fractie in de Vlaardingse gemeenteraad verwijt het programcollege een „houtjes-touwtjes-beleid". „Ook nu is er weer een rijke opsomming van de te verwachten voorstellen, plannen, rapporten en nota's

• Jelle Wijnstok, spreekbuis van het Vlaardingse CDA: „Het is allemaal zo onsamenhangend"

De sociaal-democraten raakten twee raadszetels kwijt. Het Vrije Volk concludeerde dat dit het definitieve einde was van het progressieve college. Niks 'Links Verder'! Of misschien toch?
Het pas ontstane CDA wilde graag met alle partijen gesprekken voeren over de vorming van het college. Veel kwam hiervan niet terecht, want in de wandelgangen gonsden de berichten dat de PvdA niets voelde voor zo'n oriënterend onderhoud. De christen-democraten hadden hun hoop gevestigd op de medewerking van D66. De Democraten konden nu een cruciale rol spelen in het buiten de deur houden, zo niet het snoeren van de grote mond, van de PvdA. Het bleek een misrekening te zijn. D66 wenste niet deel te nemen aan een door het CDA geregisseerd toneelstuk. Een "rechts"-college zagen de Democraten niet zitten. Dit besluit impliceerde, dat het CDA zonder alternatief gedreven werd in de armen van de PvdA.
Parmantig lieten de sociaal-democraten weten de rollen nu te willen omdraaien: "We zullen het CDA zeker geen dictaat opleggen, maar het CDA zal wat meer moeten geven aan de PvdA".
In juni 1978 maakten het CDA en de PvdA bekend achter gesloten deuren te willen onderhandelen, aangezien "openheid vragen om moeilijkheden is". Ze waren als de dood elkaar te kwetsen. PvdA-onderhandelaar Versluys moest daarom "behoedzaam" opereren. CDA'er Wijnstok onderschreef de "gevoeligheden" en achtte een zekere beslotenheid verstandig. Dit kwam de PvdA op forse kritiek te staan. De eigen achterban hamerde op openheid van zaken.
Het PvdA-programma 'Links Verder' was uitgangspunt voor de onderhandelingen. De CDA-onderhandelaars bleken zich wonderwel te kunnen schikken naar dit program. Volgens zeggen scheen Versluys onderdelen uit "Links Verder" te dicteren en werd hij hierin nauwelijks onderbroken door het CDA. De geschilpunten waren in programmatisch opzicht minimaal. Het betrof bijvoorbeeld: de subsidiëring van het godsdienstonderwijs op openbare scholen, - waar de PvdA tegen was - en 1 mei (de dag van de arbeid) als vrije dag, hetgeen voor het CDA weer onverteerbaar was. Beiden voelden er niets voor deze kwesties tot halszaak te maken en kwamen overeen elkaar vrij te laten in hun oordeelsvorming.
Eind juni leken de twee het grotendeels eens te worden over de portefeuilleverdeling. Onderwijs, educatie, volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, verkeer&vervoer en financiën beschouwden de PvdA-onderhandelaars als harde claims. Voor het CDA resteerden de posten sociale zaken, sport, recreatie en welzijn. Eventjes dreigde meningsverschil te ontstaan over de toewijzing van de post voorlichting. De PvdA-fractie vond zo'n politiek geladen portefeuille thuishoren bij een PvdA-wethouder. Indien de christen-democraten deze post toch opeisten "dan is het beter ze aan de burgemeester toe te kennen". Het CDA slaagde er desalniettemin in voorlichting naar zich toe te trekken. Bot (1999): "Burgemeester Kieboom voelde zich gigantisch gepasseerd. Hij schijnt 'furieus' te zijn geweest, dat voorlichting naar Wijnstok ging".
Het vlotte verloop van de onderhandelingen leidde binnen het PvdA-afdelingsbestuur tot "ergernis" en "verwondering". F. Kerkhoven had een samenwerking met het CDA het liefst willen uitsluiten. De PvdA-fractie was naar zijn smaak te snel in gesprek geraakt met het CDA. Ook de meeste andere bestuursleden hadden zich verbaasd over de snelheid waarmee de onderhandelingen waren gevoerd en waren lichtelijk geïrriteerd over het feit dat de onderhandelaars zich reeds hadden gebonden aan een resultaat. Het PvdA-bestuur drong aan op een herverdeling van de wethoudersposten. Wellicht kon er nog wat geschoven worden. Volgens Van der Velden kon hij via zijn portefeuille van financiën voldoende greep houden op de CDA-wethouders. De fractie waarschuwde het bestuur de zaak niet te forceren, "omdat van het CDA nog nauwelijks veerkracht (...) kan worden verwacht".
Op 14 augustus 1978 kwam de PvdA-fractie bijeen. Besloten werd toch opnieuw te gaan praten met CDA-onderhandelaar Bot. Indien bij het CDA de wil aanwezig was voorlichting alsnog aan de PvdA te geven, kon eventueel gesproken worden over splitsing van een aantal PvdA-posten, waaronder verkeer&vervoer, ruimtelijke ordening en stadsvernieuwing. Versluys voelde zich zeer onbehagelijk en gaf te kennen onder deze omstandigheden geen wethouderspost te ambiëren. Hij had geen behoefte aan een uitgeklede portefeuille. De PvdA kwam bij het CDA inderdaad terug op de kwestie, maar Bot zou hebben gereageerd in de trant van "kom over een jaar maar terug als we het niet goed doen".
Tijdens de installatie werd stevig gehakketakt. Met name D66 kwam onder vuur te liggen. De VVD maakte de Democraten het verwijt het CDA in de armen van de PvdA te hebben gedreven. Het CDA werd beticht van machtswellust. De sociaal-democraten kregen, aldus de VVD, op een vrij eenvoudig manier een "rode meerderheid" in de schoot geworpen. Het "rode"-college bestond uit de PvdA-wethouders Goudriaan, Van der Velden en Maarleveld plus de CDA-wethouders Wijnstok en Bot.

Terugblikkend op de collegeperiode 1978-1982 stellen Bot en Maarleveld, dat de verhoudingen binnen het college zondermeer goed waren. Er zaten vijf wethouders, die goed met elkaar konden discussiëren. Er rolde bijna altijd een compromis uit. "Het was prettig werken. Zonder rancune zou je een reünie kunnen hebben van dit college", zegt Maarleveld. VVD'er Madern (1999) geeft toe dat het PvdA/CDA-college heel wat beter functioneerde dan het linkse programcollege. Hij is vol lof over het vakman-

schap van Bot en ook Van der Velden krijgt een pluim. En wie denkt, dat de roemruchte Bas Goudriaan binnen het college de dienst uitmaakte vergist zich deerlijk. "Goudriaan kreeg gewoon niet de lengte voor al zijn ideeën en wensen. Hij werd gewoon het hok ingestuurd als IJsbrand van der Velden het niet goed vond of er geen geld voor was. De pikorde bij de PvdA-wethouders was: Van der Velden nummer een, Goudriaan nummer twee en Maarleveld nummer drie. Zelfs naar burgemeester Kieboom toe was Van der Velden de sterke buur." Maarleveld bevestigt dit beeld. Vrijwel alle publicitaire aandacht richtte zich op Goudriaan, terwijl intern Van der Velden aan de touwtjes trok. Van der Velden was in de ogen van menig Vlaardinger een jong broekie, een blaag, die net kwam kijken. "Van der Velden verdient echt meer lof. Hij was spitsvondig, creatief en had binnen het college veel gezag", aldus Maarleveld. De geïnterviewden omschrijven Wijnstok als een integer man, die als fractievoorzitter beter functioneerde dan als wethouder. "De algemene beschouwingen die Wijnstok hield als fractievoorzitter, daar kon iedereen een puntje aan zuigen, echter het dagelijks knopen doorhakken met ambtenaren lag hem niet zo."

Rollebollen (1982-1986)

Na de val van het linkse kabinet-Den Uyl in 1977 zwaaiden, met een korte onderbreking in 1981/1982, het CDA en de VVD tot 1989 gezamenlijk de scepter over Nederland.
Deze confessioneel-liberale coalitie stond vanaf 1982 onder leiderschap van CDA'er R. Lubbers. De in de oppositie gedrongen PvdA begon haar koers te verleggen en nam langzaam afstand van de polarisatie-strategie. De VVD werd door de sociaal-democraten niet langer beschouwd als vijand, maar de liberalen en christen-democraten bezagen dit met de nodige achterdocht.
Het bewind van Lubbers kenmerkte zich door een 'no nonsens'-mentaliteit. Maatschappelijke problemen werden ontdaan van hun ideologische lading. De oplossingen werden veelal gezocht in een technocratische richting. De nadruk van de confessioneel/liberale regeringen Lubbers lag op het terugdringen van een dominante overheid, bezuinigingen en het wegwerken van het financieringstekort. "Decentralisatie, deregulering en privatisering" was het motto.

Op lokaal niveau dreunde het naijl-effect van de polarisatie-strategie lang door. De sfeer was her en der stevig vergald. In de gemeente Rotterdam weigerden het CDA, de VVD en SGP na de collegevorming van 1982 te participeren in de raadscommissies. Zij vormden eigen schaduwcommissies. Uiteraard verschilde de politieke situatie van plaats tot plaats, want over het algemeen namen de conflicten over collegevorming tussen 1982 en 1986 in flink wat gemeenten in scherpte af. Smalle meerderheidscolleges op basis van twee partijen werden door het CDA en de VVD minder vaak afgekeurd, terwijl de PvdA steeds vaker bereid bleek een bredere afspiegeling te accepteren.

In Vlaardingen liep dit proces niet van een leien dakje.

Tabel 3: Gemeenteraadsverkiezingen 1982 en 1986

	1982	1986
PvdA	28,6% (11)	29,2% (11)
CDA	18,5% (7)	20,4% (8)
VVD	26,9% (10)	16,2% (6)
D66	5,7% (2)	5,0% (2)
SGP/GPV/RPF	7,6% (2)	4,0% (2)
CPN/PSP/PPR	4,7% (1)	4,0% (1)
PPR/EVP	2,4% (0)	
SP	5,6% (2)	14,5% (5)
ED'86		0,8% (0)
Direkt		1,9% (0)

Reeds voor de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 maakte de PvdA duidelijk de neus richting links te willen houden. Het verkiezingsprogramma heette dan ook "Links Houden". Hoewel de samenwerking met het CDA tussen 1978 en 1982 "uitstekend bevallen" was, wensten de sociaal-democraten niet voor eeuwig gebakken te blijven zitten aan hun christen-democratische collega's. De deur werd daarom voor de VVD op een kiertje gezet. De Vlaardingse christen-democraten uitten hun tevredenheid over de constructieve houding van de PvdA. Het CDA had geen moeite deze coalitie voort te zetten, zij het dat het de komende jaren wel wat soberder kon.
"Aardverschuiving in politiek Vlaardingen" kopte Het Vrije Volk op 3 juni 1982 naar aanleiding van de verkiezingsuitslag. De PvdA en het CDA zagen hun gezamenlijke riante meerderheidspositie in de gemeenteraad als sneeuw voor de zon van 25 naar 18 zetels slinken. De uitslag was een enorme tik op hun vingers. De VVD boekte een reusachtige winst. Overigens niet tot vreugde van liberale voorman Madern (1999): "Ik was toen zeker niet gelukkig. Dat klinkt vreemd, maar we hadden toen de winkeliersactie in de binnenstad onder leiding van Jan Bulva. Door deze actie kreeg Bulva nogal wat mensen achter zich en gaf hij aan raadslid te willen worden bij de VVD. De VVD is daar toen in meegegaan, want anders dreigde de situatie dat Bulva met zijn aanhang naar een andere club (het CDA) zou overstappen. Bulva leverde stemmenwinst op, maar het was eenmalig. De activiteit die hij pleegde

kan je niet twee keer doen en je moet geloofwaardig overkomen. Hij was niet de man die dit succes langjarig kon volhouden. Bovendien riep de figuur Bulva in eigen gelederen weerstand op. Sommige VVD-leden hebben zelfs opgezegd. Zijn optreden was, evenals dat van Neijssel, te polariserend".
De PvdA wenste de samenwerking met het CDA voort te zetten. Onmiddellijk bij de eerste onderhandelingsronde lukte het de PvdA de VVD van tafel te spelen. De voornaamste breekpunten waren: het verkeerscirculatieplan, de verkoop van woningwetwoningen en de erfpacht. Een bijkomende factor was de populistische stemmingmakerij van VVD'er Bulva en de houding van "socialistenvreter" Neijssel. Hun optreden kon voor de PvdA niet door de beugel. Over Neijssel zegt Maarleveld (1999): "Hij kreeg een soort waas voor zijn ogen als hij een PvdA'er zag, soms op het irrationele af".
Een derde coalitiepartner zat er niet in, want de D66-fractie besloot voorlopig niets te doen en gewoon af te wachten. "Laat de grote partijen eerst maar eens bakkeleien", was het standpunt van de Democraten. Immers de kans dat D66 een wethouder mocht leveren, werd minimaal geacht. Bovendien viel er programmatisch gezien vermoedelijk weinig te verhapstukken. De traumatische ervaring van de samenwerking tussen PvdA/PPR stond D66 helder voor ogen.
Eind juni 1982 schorste het CDA op verzoek van de VVD de onderhandelingen met de PvdA. De liberalen boden de christen-democraten een "handreiking" aan over het verkeersbeleid, die eerst bestudeerd moest worden. CDA'er Bot herinnert zich dat het overleg met de PvdA eigenlijk tot dan toe gesmeerd liep. Het enige obstakel was de aanwezigheid van een tweetal meer op de VVD georiënteerde CDA-raadsleden. "Om die twee binnen de boot te houden, hebben we een ingelaste situatie gekregen tussen het CDA en de VVD." Deze bereidwilligheid werd door de sociaaldemocraten met veel achterdocht bezien. De PvdA wilde hoe dan ook geen compromissen sluiten over het verkeersbeleid.
Medio juli 1982 liet Versluys (PvdA) weten met het CDA een smal basiscollege te willen vormen. Dit zou de nodige discipline vergen van beide coalitiegenoten. In hoog tempo gingen het CDA en de PvdA aan de slag. Binnen een week lag er - volgens beweringen ging dit in uiterst aimabele sfeer - een beleidsprogramma op tafel en bereikten de onderhandelaars een akkoord over de portefeuilleverdeling. Het Vrije Volk bestempelde het beleidsprogramma cynisch als een "aangevuld PvdA-verkiezingsprogramma", omdat het CDA flink wat water bij de wijn had moeten doen.
De liberalen staken hun frustraties niet onder stoelen of banken. De VVD noemde de vorming van het college "onzuiver". De PvdA wist koste wat kost met drie wethouders een meerderheid te behouden en het CDA ging hierin braaf mee. De VVD verweet de sociaal-democraten "machtsdenken, dat in ons democratisch land niet paste" en omschreef de christen-democraten als "een schare makke lammeren, die zich in de socialistische schaapskooi hebben laten leiden". Het CDA reageerde verontwaardigd op deze verwijten en betichtte de VVD van onbuigzaamheid. Tijdens de installatie verlieten de speciaal in het rouwzwart geklede VVD'ers uit protest de raadszaal. Toch viel het op dat de CDA-fractie de wijze waarop de PvdA zich had geprofileerd durfde te bekritiseren. "Wij vinden dat mensen niet op deze wijze met elkaar moeten omgaan." Desalniettemin gaf het CDA aan zich loyaal te willen opstellen jegens de PvdA, "maar dat laatste is niet gelijk aan blindelings volgen". Met deze woorden werd al vroeg een haarscheurtje zichtbaar. Het beloofde weinig goeds voor de wethouders Van der Velden, Goudriaan, Maarleveld, Wijnstok en Bot. Het college steunde blijkbaar op een wankele coalitie, die bij het minste of geringste uit balans dreigde te geraken.

Weer van vooraf aan beginnen

Binnen een jaar struikelde het college over de kwestie Maassluisedijk (in de Vlaardingse politiek bekend onder de naam: "het gat in de markt"). Naar overtuiging van enkele nauwbetrokkenen was de zaak zelf eigenlijk een futiliteit. "De nacht van Schriel", zoals Lensvelt deze gebeurtenis aanduidt, had te maken met oplopende irritaties. CDA-fractievoorzitter Jo Schriel speelde een belangrijke rol in het conflict. Van der Windt constateert (1999): "Vanaf het begin zat hij heel dicht op de huid van de zittende college-leden". De politieke verhoudingen werden toen voor een niet gering deel bepaald door de portefeuille - verkeerscirculatieplan, parkeerbeleid, Broekpolder etc. - van Bas Goudriaan. "Bas was een uiterst bekwame sodemieter, die hoekig kon zijn en moeilijk zijn ongelijk kon bekennen. Er werd niet altijd even tactisch geopereerd, dat is een absoluut gegeven", erkent Maarleveld. Lensvelt en Madern zien de oorzaak meer liggen binnen het CDA. Naar Maderns overtuiging wilde Schriel graag wethouder worden, maar werd hij tot zijn teleurstelling gepasseerd. Bot zegt (1999) goed te hebben kunnen opschieten met Schriel. "Ik kon hem redelijk in toom houden. Hij was het gewoon niet eens met het bouwplan voor de Maassluissedijk, maar er speelde meer." Het ging Schriel om Bas Goudriaan "die nooit kon toegeven, altijd zijn eigen zin door wilde drijven". Schriel stelde kritische vragen, "waarvan hij van tevoren wist dat op een aantal ervan geen antwoord zou komen". Toen M. Hoogendijk (VVD) in een raadsvergadering met een motie kwam, en Goudriaan wederom hierop weigerde in te gaan, moest het CDA het college wel laten vallen. Bot is overigens van mening dat burgemeester A.A.J.M. van Lier een fout

maakte door de discussie niet te stoppen. "Van Lier had moeten schorsen en de vergadering de andere avond voort moeten zetten."
Het onderhandelingsproces kon van vooraf aan beginnen. In oktober 1983 nodigde de VVD-fractie alle partijen uit voor een onderhoud. Het voorstel was B&W samen te stellen uit 5 wethouders, namelijk twee voor de VVD, twee voor de PvdA en een voor het CDA. De PvdA liet terstond weten hieraan niet mee te willen werken.
De PvdA werd daarin gesteund door D66. De Democraten achtten een breed college een niet voor de hand liggende optie. De vertrouwensbreuk tussen het CDA en de PvdA was daarvoor te groot. "Een afspiegelingscollege zou... struisvogelpolitiek zijn", aldus D66. Daarom spraken de Democraten hun voorkeur uit voor een PvdA/VVD-college. Er was nog een argument, dat volgens D66 pleitte tegen een combinatie PvdA/CDA/VVD: "we hebben moeite met het progressieve gehalte" of beter gezegd het gebrek daaraan.
De VVD kon niet veel kanten op. Hoogendijk ging te rade bij haar populaire Schiedamse partijgenoot, het raadslid Gerard Verhulsdonk. Hij genoot enige landelijke bekendheid door zijn humoristische optredens in een televisiespelletje. Verhulsdonk adviseerde hard te zijn, garanties af te dwingen en ervoor te waken geen bijwagen te worden van de PvdA. Begin november 1983 pleegde de VVD-fractie intern beraad over een mogelijke 2/2 wethoudersverdeling. De personele invulling van de wethoudersposten leek echter voor de VVD een probleem te gaan vormen. De meest geschikte liberale raadsleden waren voor het wethouderschap niet beschikbaar.
Het voorstel viel slecht bij de PvdA. Het enorme pakket aan werk werd als bezwaar naar voren gebracht. Het zou voor een stad van ruim 75.000 inwoners een aantasting betekenen van de bestuurlijke verantwoordelijkheid. Van burgemeester Van Lier hoorde Hoogendijk echter een ander verhaal. De PvdA-fractie duldde gewoon geen situatie, waarin "de burgemeester deelt in de bestuurlijke verantwoordelijkheid".
Het wilde allemaal niet vlotten. Halverwege december 1983 constateerde D66 dat de onderhandelingen tussen de PvdA en VVD uitermate stroef verliepen. De VVD-achterban had zelfs haar onderhandelaars teruggefloten. Dit was naar opvatting van D66 voor tweeërlei uitleg vatbaar: of de VVD zou definitief kappen of "water bij de rode wijn doen". Het werd het laatste.
In januari 1984 bleken de VVD en PvdA elkaar programmatisch dicht genaderd te zijn. "Het was vervelend voor Bot en Wijnstok, maar we gingen op dat moment liever verder met een paar liberalen dan met het CDA", oordeelt Maarleveld. De VVD stemde na wat gejeremieer in met een 3/2 wethoudersverdeling. VVD'er J. van Hemert vond dat de grens van het toelaatbare overschreden was. Hij uitte in de fractie bedenkingen tegen een 3/2 combinatie en zag het liefst Goudriaan niet terug in het college. Een meerderheid van de VVD-fractie deelde Van Hemerts kritiek niet en vond de deal met de PvdA aanvaardbaar. Een van de fractieleden riep nuchter: "Er zijn drie belangrijke dingen in de politiek: incasseren, humor en relativeren". Daar moest Van Hemert het maar mee doen.

Paars avant la lettre

Voor het eerst kreeg Vlaardingen een rood/liberaal-college van B&W - "Paars avant la lettre" - met Van der Velden, Goudriaan, Maarleveld plus twee VVD'ers, Quast en Hoogendijk, aan het roer.
Binnen dit college zou Quast het niet makkelijk krijgen. Hij had zich in de vorige raadsperioden geprofileerd als fel tegenstander van het "linkse" verkeers- en parkeerbeleid. In het PvdA/VVD-college kreeg hij juist deze taakvelden in de maag gesplitst en moest een aanvaardbare oplossing zien te vinden. "Met als gevolg dat tegenstanders van het verkeerscirculatieplan over hem heen vielen en Quast gepakt werd met letterlijk zijn eigen woorden", weet Lensvelt zich te herinneren. Ook Hoogendijk kreeg het flink voor haar kiezen. Er bestond immers binnen de colleges van B&W, waarin de PvdA participeerde een traditie van "rouwdouwen en heel lang vergaderen tot 's avonds laat en daar moest het VVD-duo tegen opboksen", zegt Maarleveld. Spoedig moest Quast, gedwongen door een zwakke gezondheid, afhaken. Madern (1999) licht toe: "De VVD moest destijds snel twee wethouders leveren. Er was niemand anders beschikbaar dan Quast en Hoogendijk. Immers Neijssel werd niet direct gezien als potentieel kandidaat. Hij maakte de PvdA uit voor 'rotte vis' en dat kon je niet hebben. Het aftreden van Quast had te maken met persoonlijke omstandigheden en ziekte. Hij kon de functie en de ellenlange vergaderingen niet aan en raakte over zijn toeren". In februari 1985 besloot Madern het wethouderschap van hem over te nemen.

PvdA in de hoek gedreven

In november 1985 verdiepte de VVD zich tijdens een studieweekend in Zeeland in de komende raadsverkiezingen van 1986. De VVD-fractie bleef de voorkeur geven aan een college op bredere politieke basis - het liefst PvdA/CDA/VVD -, maar de Vlaardingse liberalen schenen geen moeite te hebben weer met de sociaal-democraten alleen in zee te gaan.
In februari 1986 maakte de PvdA bekend een smal basiscollege tot inzet te willen maken. De samenwerking met de VVD was alleszins redelijk verlopen, dus continuering van de rood/blauwe-coalitie behoorde tot de mogelijkheden. Een terugkeer van het CDA in het college achtte de PvdA niet erg waarschijnlijk. "De nacht van Schriel" hing nog altijd als een schaduw boven de Vlaardingse politiek.

Daar kwam bij dat het CDA naar de smaak van de PvdA te veel naar rechts was opgeschoven.
De uitslag van de gemeenteraadsverkiezing in maart 1986 veroorzaakte een schok. De PvdA en VVD zagen hun stevige raadsmeerderheid van 21 zetels naar een minderheid van 17 zetels terugvallen. De "winnaar" was Remi Poppe's SP. Zoals te doen gebruikelijk verklaarden de verliezers de winst van de SP uit ontevredenheid van de kiezers. Het waren proteststemmen, die de liberaal/rode-coalitie de das hadden omgedaan. De VVD was diep teleurgesteld. Kennelijk was bij de Vlaardingers niet overgekomen, wat de liberalen hadden bereikt met hun beleid. Voor het CDA was de uitslag een triomf: de kiezer had het PvdA/VVD-college hardhandig afgestraft en dat versterkte de onderhandelingspositie van de christen-democratische partij.
De VVD-fractie besloot te opteren voor een 2/2/1 verdeling. Madern zag liever een college met 6 wethouders, waarvan minimaal twee VVD'ers. Indien de VVD slechts één wethouderspost zou bemachtigen wilde hij het wethouderschap niet op zich nemen. Neijssel had ondertussen CDA-onderhandelaar Aart Kool gesproken, die wel brood zag in een PvdA/CDA/VVD-college. De VVD en het CDA voelden veel voor een gezamenlijk optrekken, al was het alleen maar om de PvdA een toontje lager te laten zingen.
Eind maart liet PvdA-onderhandelaar Van der Velden weten afzonderlijk gesprekken te willen voeren met het CDA en de VVD. Maar Kool voelde weinig voor zo'n verdeel-en heers-principe. "U bent met gebonden handen aan tafel gekomen" liet hij de PvdA weten. Behalve een driepartijen-college ambieerde Kool een bestuur dat meer richting harmonie ging. "Er moest een ombouw plaatsvinden van de politieke cultuur", vertelt Kool anno 1999. De hang naar links van de PvdA klopte volgens hem feitelijk niet met de verkiezingsuitslag. Een PvdA/CDA-college was geen reële optie, want zo'n confessioneel-rode samenwerking kon slechts rekenen op een krappe raadsmeerderheid. "Zoiets werkt niet", aldus Kool. Als puntje bij paaltje kwam kon de PvdA "lekker winkelen bij de linkse politieke partijen waar een meerderheid aanwezig was". Een bijkomend argument was, dat burgemeester Van Lier een PvdA'er was hetgeen de positie van links binnen het college van B&W verstevigde.
De PvdA had echter geen trek in een driepartijen-college. "Wij willen geen (...) college, waarin de wethouders elkaar de keet uitvechten", luidde het verweer. Het stond voor de VVD en het CDA vast dat zij zouden vasthouden aan een driepartijen-college. Neijssel zocht opnieuw contact met Kool om afspraken te maken. Madern keurde het optreden van Neijssel af. De PvdA moest onmiddellijk op de hoogte worden gebracht, zo vond hij. "Om hen (PvdA) niet de geringste mogelijkheid te bieden ons later iets te verwijten."
De PvdA-onderhandelaars probeerden ondertussen belangstelling te wekken voor een combinatie PvdA/VVD/D66. De VVD gaf geen krimp. De onderhandelingen leken eindeloos te gaan duren. Medio april onderzocht PvdA-onderhandelaar Van der Velden een andere mogelijkheid: een links college. De kans van slagen was minimaal, want Poppe (SP) zag hier geen gat in. "Een links college is gezien de houding van de PvdA gedurende de laatste acht jaar twijfelachtig....", liet hij weten. D66 vond het idee wel de moeite van het onderzoeken waard. Dit gold ook voor de CPN/PPR/PSP. Maar de weigering van Poppe betekende dat de PvdA hooguit kon vertrouwen op 14 raadszetels. Niet genoeg dus. Het werd weer opnieuw lonken naar het CDA. Zonder succes. Kool bleef categorisch "nee" zeggen tegen een college zonder VVD.
Begin mei waagde de PvdA opnieuw een poging om tot overeenstemming te komen met het CDA en de VVD. Het zekere voor het onzekere nemend wenste een deel van de VVD-fractie eerst vooroverleg te plegen met de christen-democraten. Opnieuw maakte Madern bezwaar. Hij wilde niet in een conflictsituatie belanden en zich geenszins op voorhand conformeren aan het CDA. De VVD moest zijn eigen doelen nastreven en geen misplaatste haat koesteren jegens de PvdA.
De zaak zat nog steeds muurvast. Twee wethouders voor de VVD plus twee voor het CDA was voor de PvdA niet bespreekbaar. De optie: voor het CDA en de VVD ieder apart één wethouder was voor de christen-democraten niet acceptabel. Madern stelde voor, dat de VVD gewoon twee wethouderszetels claimde en wat de christen-democraten wilden moesten ze maar zelf uitzoeken. De VVD was er zijns inziens niet om de boontjes te doppen van het CDA. Dit kwam Madern op een stevige uitbrander te staan van zijn fractiegenoten. Zij waren het niet met hem eens. De verantwoordelijkheid van de VVD lag in het bemiddelen. Madern besloot daarop zijn functie als onderhandelaar voorlopig neer te leggen.
Op 13 mei kwam CDA'er Kool om half elf 's avonds bij de VVD-fractie buurten. Zijn partij scheen iets te voelen voor een 2/1/1 combinatie. Het idee lag Neijssel als een blok op de maag. Kool wist geen andere oplossing, aangezien de PvdA over niets anders kon praten dan een 3/1/1-verdeling.
Een kwartier later kwam de gehele CDA-fractie langs. Tot verbazing van de aanwezigen opperde Neijssel onder het mom van: "beter een beetje invloed dan helemaal niets", plotsklaps toch te willen toegeven aan de wens van de PvdA. CDA'er Chris van Roon wees deze suggestie kordaat van de hand. De PvdA kreeg op zo'n manier een spilfunctie en kon het CDA en de VVD in het college heel erg makkelijk overtroeven. Bot hakte de knoop door. De PvdA moest het met vijf wethouders alleen opknappen: "wanneer dit college een misbaksel blijkt, moet de PvdA bij ons

wel terugkomen". De VVD-fractie stemde hiermee in.

Een minderheidscollege

Vlaardingen kreeg een PvdA-minderheidscollege. Het college werd bemand door Van der Velden, Goudriaan, Maarleveld en Van der Windt. Een meerderheid van de VVD-fractie vond "dat dit college zo snel mogelijk moest vallen, hetzij door de VVD alleen, hetzij tezamen met het CDA, de SGP en de SP". Wederom maande Madern tot matiging. Vlaardingen moest volgens hem bestuurbaar blijven, de liberalen en christen-democraten hadden hier een verantwoordelijkheid: "men moet niet oppositie voeren om de oppositie". Neijssel daarentegen kondigde aan de PvdA het vuur aan de schenen te zullen leggen. Het gekibbel binnen de VVD-fractie tastte Maderns gezag aan. Op 8 september 1986 stelde Madern zijn positie nadrukkelijk aan de orde en dreigde met opstappen. Geschrokken adviseerden zijn fractiegenoten deze stap niet te nemen.
In november 1986 werd duidelijk dat het minderheidscollege niet lang stand zou houden. Het was zo goed als zeker dat het PvdA-college het begrotingsdebat niet zou overleven. En dat gebeurde ook. Na een marathonzitting verwierp de gemeenteraad met 21 tegen 14 stemmen de begroting. De SP gaf de doorslag. De PvdA-wethouders stelden hun zetels beschikbaar.
Reeds op 19 november vereerde toenmalig PvdA-raadslid John Ranshuijsen de VVD met een bezoekje. Hij meldde met het CDA en de VVD verder te willen. De liberalen waren bereid te praten, mits aan een aantal eisen tegemoet werd gekomen. De VVD-fractie wenste duidelijkheid te krijgen over de verdeling van de wethoudersposten.
D66 voelde zich door de ontstane impasse in verlegenheid gebracht. De Democraten hadden zichzelf buitenspel geplaatst door het gedogen van het minderheidscollege. Voor D66 was het minderheidscollege een interimoplossing, omdat de stad stuurloos dreigde te geraken. Hoewel de Democraten liever wat anders tot stand hadden zien komen, achtte D66 het programma inhoudelijk aanvaardbaar. De consequentie van deze keuze was dat D66, na de val van het PvdA-minderheidscollege, voor het CDA en de VVD geen acceptabele coalitiegenoot meer kon zijn.
Het was opnieuw onderhandelen geblazen. Er werden drie werkgroepen gevormd om de belangrijkste politiek-bestuurlijke obstakels uit de weg te ruimen. De pijn zat diep, want pas op 7 maart 1987, na 21 bijeenkomsten, kwamen de PvdA, de VVD en het CDA overeen gezamenlijk zitting te nemen in een college van B&W met als wethouderskandidaten Goudriaan en Maarleveld, Madern en Van Roon.

D66 was blij met de komst van een meerderheidscollege, maar reageerde minder verheugd op het beleidsplan en de kandidatuur van zakenman Van Roon op de post van financiën. Pijnlijk was dat zelfs binnen het CDA geen unanieme steun bestond voor Van Roon. Een aantal christen-democraten zag liever Bot terugkeren. Volgens Lensvelt (1999) had het te maken met de "bloedgroepenperikelen": het was moeilijk om een wethouder uit één van de drie bloedgroepen - KVP/ARP/CHU - te kandideren. Ook Maarleveld zag een zekere verdeeldheid binnen de Vlaardingse christen-democratische partij. "Schriel kon niet meer, Bot viel af om privé-redenen, Van Ardenne was katholiek, dat lag dus ingewikkeld."

CDA-wethouders treden af

Voor het CDA werd het een minder prettige tijd. In de periode 1986-1990 zouden achtereenvolgens twee CDA-wethouders aftreden. Het weerspiegelde de spanningen die in de Vlaardingse politiek gebakken zaten. "Men zat nog te veel in de oude strategie en oude cultuur gevangen", kijkt Kool (1999) terug op deze episode. Geleidelijk brak het bewustzijn door, dat het anders moest. "In de PvdA, de VVD en het CDA werd gewisseld van personen. Het was nodig om veranderingen door te voeren, om te komen tot een andere manier van politiek omgaan met elkaar." Kool wilde harmonie in plaats van confrontatie, ook binnen het CDA. "Dat kost de nodige moeite, want je gaat niet zomaar even van mannetje of vrouwtje wisselen. Dat is helemaal niet zo aardig, maar het moest wel gebeuren..."
Het college hield moeizaam stand. Waar sommigen voor vreesden, gebeurde: Van Roon liep vast. Zijn val had niets te maken met zijn kwaliteiten. Bijna alle geïnterviewden kwalificeren Van Roon als een "capabele wethouder", "een slimme jongen", "een lastige, maar vindingrijke sodemieter" en aanvankelijk "twee handen op een buik

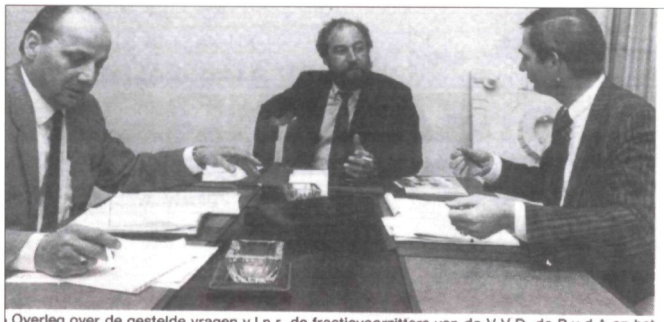

Overleg over de gestelde vragen v.l.n.r. de fractievoorzitters van de V.V.D, de P.v.d.A.en het C.D.A resp. de heren Jan Madern, John Ranshuijsen en Aart Kool

• Een nog leeg coll

Veel rumoer bij wethouderskeuze

CDA toch unaniem achter Van Roon

VLAARDINGEN — niem achter de kandida- college kondigde de volgende ge 15 punten, die

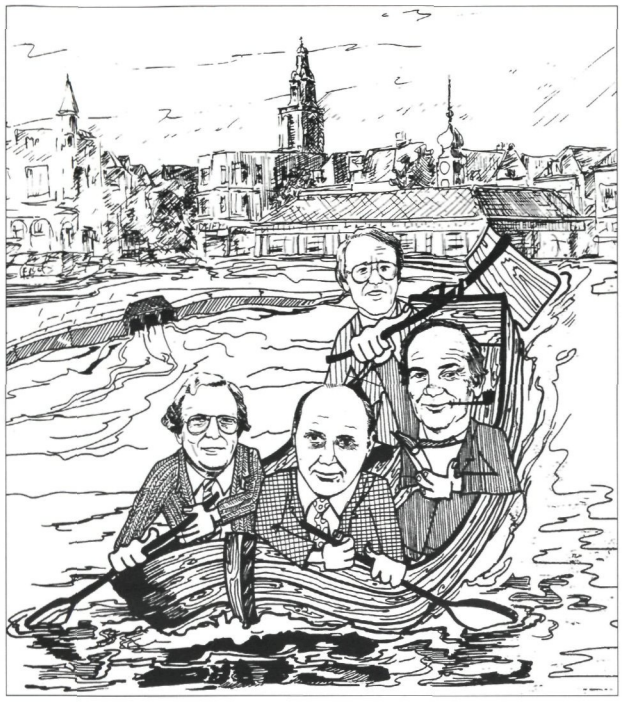

met Goudriaan". Maar wat ging er dan mis? Volgens Madern was de aanleiding een conflict tussen Van Roon en Goudriaan: "Wat je nooit moet doen als vervangend wethouder gedurende vakantieperiodes, is belangrijke besluiten nemen over de portefeuille van de ander. Dan ben je verkeerd bezig. Dat deed Chris dus per ongeluk wel". Het wachten was op het barsten van de bom. Deze gelegenheid kwam snel. Immers, wethouder van financiën Van Roon had wat huisjes in eigendom en "Goudriaan wist dat hij wat had uitgehaald". Maarleveld (1999) wil alleen kwijt "dat in het college twee ondernemers zaten: Van Roon en Madern en helaas kon Chris zijn bestuurlijke en ondernemerspet niet uit elkaar houden." Kool (1999) meent, dat het ging om een te hoog opgespeelde kwestie van vermeende belangenverstrengeling. Binnen de coalitie bleek gewoon de politieke wil te ontbreken om Van Roon te laten zitten: "een typisch voorbeeld van instabiliteit". Het was exit Van Roon. Voor hem kwam in december 1988 Henk van der Linden in de plaats.

Het politieke lot was Van der Linden niet gunstig gezind. Er was binnen het CDA blijkbaar voor het wethouderschap niemand anders voorhanden. Volgens zeggen wilde en kon Kool niet. Kool had Van Roon door dik en dun gesteund, bovendien "had hij geen kaas gegeten van financiën". Bot, één van de weinigen met een behoorlijke dosis financiële "know-how", had zich immers om privé-redenen uit de gemeenteraad teruggetrokken.

Na de beruchte Boterstraat-affaire verliet Van der Linden in 1990 plotseling de Vlaardingse politiek. De Boterstaat-affaire was destijds een politieke rel van de eerste orde. Ondanks een door B&W eerder uitgevaardigd stortverbod bleek in 1989 met gemeentelijke medewerking zwaar verontreinigde grond uit de Boterstraat illegaal te zijn gestort in de Broekpolder. De wethouders Goudriaan en Maarleveld legden, na hevige kritiek van de gemeenteraad, hun functie neer. Er werd een raadscommissie tijdelijk in het leven geroepen, die de zaak tot op de bodem moest uitzoeken. Het eindrapport van de commissie ging mank aan diepgang en weerspiegelde een grote interne politieke verdeeldheid. Vrijwel geen enkele raadsfractie wenste, met het oog op de komende gemeenteraadsverkiezingen in 1990, de vingers te branden aan deze zaak. Goudriaan en Maarleveld keerden als wethouder terug, maar Van der Linden trad af. "Ik zie het nog gebeuren", zegt Madern, "de deur van de CDA-fractiekamer ging open en Henk liep weg en kwam niet meer terug." De Boterstraat-affaire zorgde binnen de toch al broze CDA-fractie voor een vervelende nasleep, want niet veel later verdween ook CDA'er en commissievoorzitter Leo de Snaijer van het politieke podium.

Heel gezellig zou het daarna binnen het college van B&W niet meer zijn. Madern zegt tweemaal uit het college-overleg boos te zijn weggelopen. De aanleiding was het dwarse karakter van Goudriaan, waarbij burgemeester Van Lier niet tijdig ingreep. "Zodra Goudriaan tegen was, was ook Maarleveld tegen. Je had altijd drie PvdA'ers tegenover je zitten."

Saai, maar wel rustiger (1990-1998)

Aan de confessioneel-liberale samenwerking kwam in 1989 een eind. Lubbers liet de VVD als regeringspartner vallen en ruilde de liberale coalitiegenoot in voor de PvdA. Wim Kok werd vice-premier en minister van Financiën. In tegenstelling tot wat menig kiezer had gehoopt werd het 'no- nonsens'-beleid onverdroten voortgezet. Het derde kabinet-Lubbers voerde stevige bezuinigingen door. Zowel de PvdA als het CDA moesten dit in 1994 bezuren. Het CDA zakte van 54 naar 34 Tweedekamerzetels en de PvdA liep terug van 49 naar 37. De verkiezingswinst ging naar D66 en de VVD.

Het resultaat van de kabinetsformatie werd een unicum genoemd in de parlementaire geschiedenis van Nederland. Voor het eerst maakten de confessionelen geen deel uit van de regering en werden ze in de oppositie gedrongen. Een rol waaraan het CDA enorm moest wennen. Bovendien gingen de VVD en de PvdA met elkaar in zee, hetgeen in de landelijke politiek nog nooit eerder (behalve dan op lokaal niveau o.a. in Vlaardingen) was vertoond. De regeringssamenwerking tussen PvdA/VVD/D66 - de zgn. paarse coalitie - had het tij mee. De Nederlandse economie had

zich krachtig hersteld. Het was niet alleen de verdienste van 'paars'. Het herstel had zich immers al in gezet onder Lubbers. Het bedrijfsleven was (en is), volgens velen dankzij het 'poldermodel', in vergelijking met de omringende Europese landen krachtig en gezond. De paarse regeringscoalitie prolongeerde dan ook de samenwerking in 1998, hoewel het tweede kabinet-Kok minder stralend is dan Kok-I.

Op lokaal niveau kwam de politiek in rustiger vaarwater terecht. Dat wil niet zeggen dat er geen conflicten meer waren - vallende wethouders en problemen waren er genoeg - maar het aantal nam af. De collegevorming werd een stuk minder spannend en de raadsvergaderingen kenmerkten zich door saaiheid en zakelijkheid. Deels had dit te maken met de ontideologisering van de politiek. Het was consensus - zaken doen - wat de klok sloeg. Doorgaans werden de colleges op brede basis gevormd. Grote raadsfracties wensten in bijna alle gevallen te participeren in het college van B&W. Indien een grote partij buitengesloten werd, had dit bijna altijd te maken met de wens een specifiek inhoudelijke koers te willen varen en had het doorgaans minder van doen met politieke conflicten uit het verleden.

Vlaardingen maakte een soortgelijke ontwikkeling door. Voor de verkiezingen tekende zich een sfeer af waarin de grootste raadsfracties kenbaar maakten een college tot stand te willen brengen dat kon rekenen op een breed draagvlak. Een juiste weerspiegeling van de lokale krachtsverhoudingen en een fatsoenlijk bestuur was iets waar Vlaardingen zeker mee gebaat zou zijn. Indien de verkiezingsuitslag het toeliet werd gedacht aan een colle-

Tabel 4: Verkiezingen 1990, 1994 en 1998 op een rijtje. Zetels tussen haakjes.

Verkiezingen	1990	1994	1998
PvdA	22,4% (8)	18,1% (7)	19,8% (7)
CDA	21,3% (8)	13,9% (5)	12,7% (5)
VVD	11,1% (4)	15,1% (6)	17,6% (7)
SP	16,0% (5)	19,0% (7)	14,7% (5)
D66	13,6% (5)	11,2% (4)	5,4% (2)
SGP/GPV/RPF	10,7% (4)	10,1% (3)	9,1% (3)
GroenLinks	4,9% (1)	7,3% (2)	7,1% (3)
Stads&burger-belangen		3,6% (1)	4,2% (1)
Solidair 93		1,7% (0)	0,4% (0)
VV2000			4,9% (1)
CP86			1,3% (0)
AOV/U55+			2,8% (1)

giale samenwerking tussen PvdA/CDA/VVD/D66. De VVD reageerde verheugd op dit voornemen. Alleen in uiterste noodzaak was 'smal' regeren toelaatbaar. Eén ding was absoluut uitgesloten, namelijk een samenwerking met de SP.

Op 21 maart 1990 kwam D66 als winnaar uit de bus. De SP bleef hangen op 5 raadszetels, terwijl de PvdA een flinke klap kreeg te verwerken: een verlies van 3 zetels. De uitslag maakte de collegevorming bijzonder gecompliceerd, want het CDA was nu even groot als de PvdA en tussen die twee was het bepaald geen koek en ei. De christen-democraten kregen een sleutelpositie, want zij konden naast de PvdA kiezen uit de VVD en/of D66. Aangezien de VVD minder stemmers had getrokken dan D66 (5 zetels), was het de vraag of de VVD wel betrokken zou worden bij de onderhandelingen. Het CDA hield de VVD inderdaad buiten de deur en neigde zelfs naar een samenwerking met klein rechts - SGP/RPV/GPV (4 zetels). Hier weigerden de PvdA en D66 op in te gaan. Het was met name CDA'er Agnes van Ardenne die graag zo'n conservatieve meerderheid had gewild. Volgens Kool (CDA) ging zijn partij vrij programmatisch aan de slag. Eerst werd gekeken op welke punten snel overeenstemming kon worden bereikt en later welke partijen zich tot elkaar aangetrokken voelden. Daarbij vormden het aantal zetels in de raad - een brede meerderheid - en stabiliteit essentiële kernpunten.

Eind maart werd duidelijk dat de enige reële mogelijkheid een PvdA/CDA/D66-college was. Getalsmatig riep dit een probleem op. D66 vond vier wethouders te weinig. Het moesten er minimaal vijf worden. Tot dan toe lieten de sociaal-democraten het CDA vrolijk tobben. De PvdA hield zich op de vlakte en nam geen hard standpunt in. De PvdA koerste voorzichtig aan op een driepartijen-college. Welke partij buiten de boot zou vallen stond min of meer vast. Het zou de VVD worden. Volgens toenmalig PvdA'er Ranshuijsen kwam het de bestuurbaarheid van Vlaardingen zeker niet ten goede wanneer D66 buiten het college werd gehouden. Ranshuijsen was bovendien weinig ingenomen met het liberale verkiezingsprogramma en het publieke optreden van enkele VVD-coryfeeën.

Henk Roijers, toen beoogd VVD-kandidaatwethouder, onderschrijft (1999) deze politieke tegenstelling tussen de PvdA en de VVD. De liberale-fractie was kort voor Roijers' komst tamelijk verdeeld. Er was een rabiate "anti-PvdA-groep" en een groep die samenwerking met de sociaal-democraten voorstond, waaronder Roijers zichzelf rekent. "Eind jaren '80 was... heel duidelijk dat de persoon van Georges Neijssel als mogelijke wethouder een verdere samenwerking met de PvdA in de weg zou staan". De VVD ijverde voor een breed college. Er

moest een trendbreuk komen. Tot teleurstelling van Roijers werd de VVD na twee/drie gesprekken "weggestuurd van de onderhandelingstafel", omdat er een verschil van mening was over het aantal te leveren wethouders. De VVD wilde voor iedere partij één wethouder, maar het CDA en de PvdA claimden ieder voor zich twee wethouders. Roijers kreeg "het gevoel dat er achter gesloten deuren al afspraken waren gemaakt".

Wat ruis op de lijn

Uiteindelijk rolde een PvdA/CDA/D66-combinatie uit de bus. Na tien besloten zittingen bereikten ze een akkoord over het beleidsprogramma en de invulling van de wethoudersposten. "Sociale en bestuurlijke vernieuwing" werd het credo van het nieuwe college. Met uitzondering van Maarleveld - die al snel plaats zou maken voor Van der Windt - was het college qua samenstelling nieuw. De 'nieuwelingen' waren: Ranshuijsen , Van Ardenne, Kool en Ton van der Steen (D66).

Deze groep wethouders slaagden er niet in een hecht team te vormen. Er was soms sprake van "wat ruis op de lijn", formuleert Van der Windt (1999) het zeer omzichtig. Oudburgemeester Van Lier, huidig VVD-wethouder Roijers en PvdA-fractieleidster Anny Attema schetsen een beeld van een weinig goed functionerend college van B&W. Roijers: "Als ik kijk naar de wethouders van die tijd, constateer ik dat er in ieder geval een paar collegeleden zaten, die zich niet de kaas van het brood lieten eten. Van der Steen moest daar tussendoor fietsen." Na enig aandringen geeft Van der Windt voorzichtig toe, dat het niet boterde tussen "de bevlogen" Ranshuijsen en "de iets conservatievere" Van Ardennne. PvdA-fractieleidster Attema typeert het dagelijks bestuur van destijds als een vechtcollege. "Ik wist één ding zeker: zo wil ik het in ieder geval (later) nooit hebben. De sfeer was ver te zoeken, de samenstelling qua personen was gewoon slecht. Niet alleen D66 werd vermalen, maar iedereen. Zij hadden het samen niet leuk en dan kan je ook geen stad runnen." Daarbij kwam dat Van Lier niet goed overweg kon met Ranshuijsen.

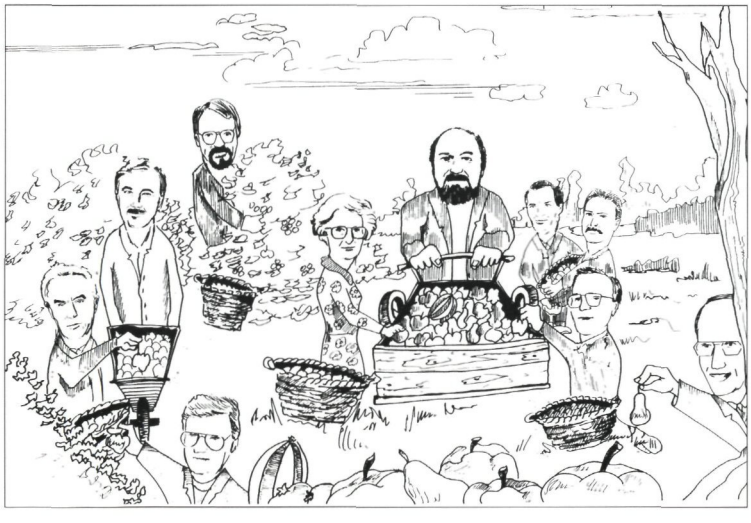

SP de grootste

Het was dan ook niet verwonderlijk, dat de coalitie PvdA/CDA/D66 in 1994 flink werd afgestraft. De PvdA en D66 verloren beide een zetel. Het CDA kreeg het helemaal voor de kiezen en zakte van 8 naar 5 raadszetels. De coalitie had haar meerderheid verloren. Ondanks de neerbuigende toon van alle partijen jegens de SP, dacht de kiezer anders over de politieke bijdrage van Poppe's Socialistische Partij. De SP werd in stemmental (19%) de grootste fractie in Vlaardingen en bemachtigde 7 raadszetels.

Poppe nam wijselijk een afwachtende houding aan. Hij besefte dat deelname aan een college alleen zin had als de SP haar verkiezingsbeloften voor de volle 100 procent waar kon maken en dat zat er niet in. Het nemen van bestuurlijke verantwoordelijkheid betekende het deels inslikken van beloftes en het sluiten van compromissen. Poppe gaf aan geen behoefte te hebben aan een tandenloos college van B&W en eiste sowieso voor zijn partij minimaal twee wethouders. Naar overtuiging van Van der Windt beschikte de SP niet over kandidaten die kwalitatief zouden passen binnen het college. Kool zegt hierover: "Wij zaten natuurlijk op het puntje van onze stoel om eens te kijken hoe de SP dat nou eens zou gaan doen. De SP was overal tegen. Zij hadden geen enkele bestuurlijke ervaring... De kans om dit te doen... heeft de SP niet genomen".

Op getalsmatige gronden was een samenwerking tussen PvdA, CDA, VVD en D66 zo goed als onvermijdelijk. De verkiezingsuitslag dicteerde min of meer een breed samengesteld college. De partijen vonden elkaar snel. Het maken van een college-programma bleek niet het grootste probleem te zijn, maar de invulling van de "poppetjes" des te meer. Bij de VVD en het CDA stond op voorhand vast dat Roijers en Kool wethouder zouden worden. Binnen de PvdA en D66 ontbrandde echter een strijd tussen potentiële kandidaten.

Trammelant

D66 wrong zich in allerlei bochten om tot een goede keuze van een wethouderskandidaat te komen. Ron Molenaar wilde dolgraag, maar vond fractiegenoot Van der Steen op zijn weg, die "in" was voor een tweede termijn. De D66-fractie kwam er niet uit - de stemmen staakten -

en besloot de beslissing over te laten aan de ledenvergadering. Daar werd ten gunste van Van der Steen gestemd.
De PvdA kampte eveneens met interne perikelen. "Het was trammelant bij ons", aldus Attema. Haar lijsttrekkerschap had heel wat voeten in de aarde gehad. Uit een vlak voor de verkiezingen gehouden enquête bleek de PvdA in Vlaardingen vermoedelijk uit te komen op 5 raadszetels. Het ging met de PvdA bergafwaarts. "We wisten waardoor het kwam: ons eigen geruzie..." Binnen de PvdA-afdeling bestond kritiek op de bestuursstijl van Ranshuijsen, die sommigen te polariserend en tamelijk arrogant vonden. Het afdelingsbestuur stelde voor Attema te benoemen tot lijsttrekker en Ranshuijsen op plaatsnummer 3 van de kandidatenlijst te zetten. Het bestuur zocht een tegenpool, "die meer wervend, minder polariserend en meer samenwerkend" was. De 'degradatie' van Ranshuijsen was geen eenvoudig besluit. Attema: "John was er al heel lang, werkte zondermeer heel hard, deed er alles aan... De partij was zijn ziel en zaligheid. En om zo'n iemand aan de kant te zetten, dat is niet niks". De kieslijst werd na veel vijven en zessen door een meerderheid van de ledenvergadering goedgekeurd.
Na de verkiezingsuitslag bleek het meningsverschil in de fractie en het afdelingsbestuur "gigantisch te zijn". Ranshuijsen en Leo ten Have wilden een driepartijen-college met twee wethouders voor de PvdA. Attema zag dit niet zitten. "Al vóór de verkiezingen wisten we, dat de PvdA maar één wethouderskandidaat kon leveren, omdat het toen al duidelijk was dat de vier partijen dicht bij elkaar zouden eindigen." De eerste wethouderskandidaat was in principe Van der Windt, de tweede Ranshuijsen. Attema heeft het bestuur en de fractie een mandaat gevraagd om te komen tot een college bestaande uit vier grote partijen. Dat kreeg ze. Toen Attema en Van der Windt opteerden voor de portefeuille van stadsontwikkeling, was het hek van de dam. Ten Have nam het de onderhandelaars bijzonder kwalijk niet te hebben gestreefd naar twee wethouders voor de PvdA. Eind maart 1994 boog de afdelingsledenvergadering zich over de kwestie. De emoties liepen hoog op. De hele heisa leidde ertoe dat het raadsduo als onafhankelijke partij (VV2000) verder ging.
Ondanks al het rumoer bereikten de onderhandelaars begin april een akkoord over het collegeprogramma. Roijers memoreert dat de onderhandelingen in een uitermate goede sfeer verliepen. De PvdA was door de affaire met Ranshuijsen en Ten Have enigszins vleugellam en moest een stapje terugdoen in het leiderschap. Roijers en Bram Zonne namen vanaf dat moment het verdere initiatief bij de onderhandelingen. Immers, de VVD was nu feitelijk de grootste fractie geworden. Zowel voor de VVD als het CDA stond een constructieve samenwerking voorop. Het was een kwestie van geven en nemen. Zij hebben de PvdA het vel niet over de oren gehaald en maakten geen gebruik van de verzwakte positie van de sociaaldemocraten. Attema denkt met plezier terug aan de onderhandelingen met Roijers en Kool, die waren "formidabel". Met name is zij nog altijd onder de indruk van de houding van de VVD, die was "heel erg coöperatief, heel erg erop gericht dat er een goed inhoudelijk college kwam". Persoonlijk ervoer Attema geen rancune over oude politieke conflicten.
Op 21 april 1994 traden Van der Windt, Kool, Roijers en Van der Steen aan. Er brak een tijd met een zakelijk, maar wel saai elan aan. Het rollebollen was voorbij. De bestuurscultuur zou zichtbaar veranderen. Het werd consensus alom.

Nieuwe perspectieven in 1998

De verkiezingsuitslag van de gemeenteraad in 1998 opende nieuwe perspectieven. De uitslag maakte diverse combinaties mogelijk. De opties varieerden van een drie- tot vijfpartijen-college. Dus van smal tot breed.

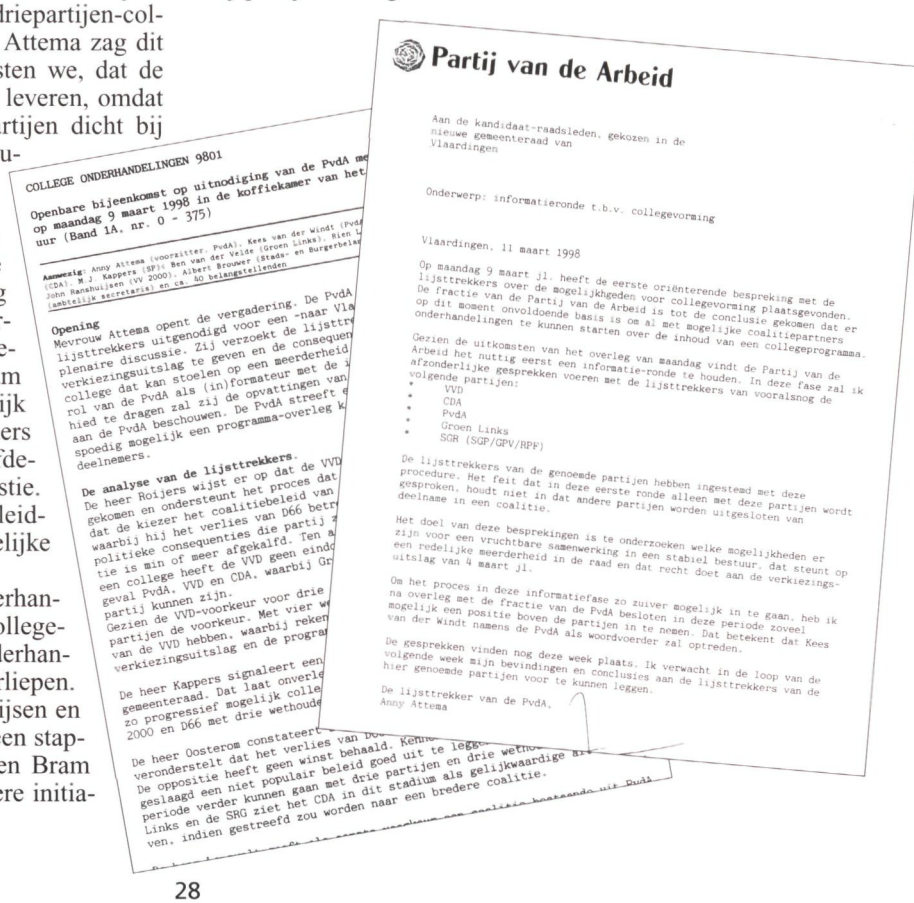

COLLEGE ONDERHANDELINGEN 9801

Openbare bijeenkomst op uitnodiging van de PvdA me
op maandag 9 maart 1998 in de koffiekamer van het
uur (Band 1A, nr. 0 - 375)

Aanwezig: Anny Attema (voorzitter, PvdA), Kees van der Windt (PvdA
(CDA), W.J. Kappers (GPV), Ben van der Veide (Groen Links), Rien L
John Ranshuijsen (VV 2000), Albert Brouwer (Stads- en Burgerbelan
(ambtelijk secretaris) en ca. 40 belangstellenden.

Opening
Mevrouw Attema opent de vergadering. De PvdA
lijsttrekkers uitgenodigd voor een -naar Vla
plenaire discussie. Zij verzoekt de lijsttrek
verkiezingsuitslag te geven en de consequen
college dat kan stoelen op een meerderheid
rol van de PvdA als (in)formateur met de
hied te dragen zal zij de opvattingen van
aan de PvdA beschouwen. De PvdA streeft e
spoedig mogelijk een programma-overleg k
deelnemers.

De analyse van de lijsttrekkers.
De heer Roijers wijst er op dat de VVD
gekomen en ondersteunt het proces dat
dat de kiezer het coalitiebeleid van
waarbij hij het verlies van D66 betr
politieke consequenties die partij z
tie is min of meer afgekalfd. Ten a
een college heeft de VVD geen eindc
geval PvdA, VVD en CDA, waarbij Gr
partij kunnen zijn.
Gezien de VVD-voorkeur voor drie
partijen de voorkeur. Met vier w
van de VVD hebben, waarbij reken
verkiezingsuitslag en de progra

De heer Kappers signaleert een
gemeenteraad. Dat laat onverl
zo progressief mogelijk colle
2000 en D66 met drie wethoude

De heer Oosterom constateert
veronderstelt dat het verlies van D
De opposite heeft geen winst behaald. Kenn
geslaagd een niet populair beleid goed uit te leg
periode verder kunnen gaan met drie partijen en drie
Links en de SRG ziet het CDA in dit stadium als gelijkwaardige
ven, indien gestreefd zou worden naar een bredere coalitie.

Partij van de Arbeid

Aan de kandidaat-raadsleden, gekozen in de
nieuwe gemeenteraad van
Vlaardingen

Onderwerp: informatieronde t.b.v. collegevorming

Vlaardingen, 11 maart 1998

Op maandag 9 maart jl. heeft de eerste oriënterende bespreking met de lijsttrekkers over de mogelijkheden voor collegevorming plaatsgevonden. De fractie van de Partij van de Arbeid is tot de conclusie gekomen dat er op dit moment onvoldoende basis is om al met mogelijke coalitiepartners onderhandelingen te kunnen starten over de inhoud van een collegeprogramma.

Gezien de uitkomsten van het overleg van maandag vindt de Partij van de Arbeid het nuttig eerst een informatie-ronde te houden. In deze fase zal ik afzonderlijke gesprekken voeren met de lijsttrekkers van vooralsnog de volgende partijen:

- VVD
- CDA
- PvdA
- Groen Links
- SGR (SGP/GPV/RPF)

De lijsttrekkers van de genoemde partijen hebben ingestemd met deze procedure. Het feit dat in deze eerste ronde alleen met deze partijen wordt gesproken, houdt niet in dat andere partijen worden uitgesloten van deelname in een coalitie.

Het doel van deze besprekingen is te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor een vruchtbare samenwerking in een stabiel bestuur, dat steunt op een redelijke meerderheid in de raad en dat recht doet aan de verkiezingsuitslag van 4 maart jl.

Om het proces in deze informatiefase zo zuiver mogelijk in te gaan, heb ik na overleg met de fractie van de PvdA besloten in deze periode zoveel mogelijk een positie boven de partijen in te nemen. Dat betekent dat Kees van der Windt namens de PvdA als woordvoerder zal optreden.

De gesprekken vinden nog deze week plaats. Ik verwacht in de loop van de volgende week mijn bevindingen en conclusies aan de lijsttrekkers van de hier genoemde partijen voor te kunnen leggen.

De lijsttrekker van de PvdA,
Anny Attema

Door een lijstverbinding met GroenLinks zag de PvdA een zetel aan haar neus voorbijgaan. Daar hadden de sociaaldemocraten niet op gerekend. "We hadden er hele berekeningen op losgelaten, en telkens bleek volgens de becijfering dat dit de PvdA een zetel extra zou opleveren", zegt Attema. De lijstverbinding was bedoeld als signaal aan de kiezer: "we willen een breed bestuurlijk college, maar we willen wel aan de linkerkant gepositioneerd worden". Dit betekende niet dat de PvdA met handen en voeten aan GroenLinks was gebonden. Toch was de PvdA heel blij met de uitslag. De PvdA had immers de twee in 1994 verloren zetels van de dissidenten Ranshuijsen en Ten Have weer teruggehaald.

Minder reden tot blijdschap had D66. De Democraten werden in Vlaardingen in zeteltal gehalveerd en daarmee verdween de kans op een plekje in het college. Van der Steen liet meteen weten "niet te zitten vlassen op een wethouderspost".

Hoewel de VVD ten opzichte van de verkiezingen van 1994, en in verhouding tot de andere fracties, zich in 1998 de overwinnaar van de raadsverkiezing mocht noemen, dachten de liberalen er geen moment aan om het initiatief van de onderhandelingen naar zich toe te trekken. Attema nam het voortouw en kondigde aan de onderhandelingen in eerste instantie te willen voeren met de VVD, het CDA en GroenLinks. "We hadden het fantastisch gevonden als Ben van der Velden van GroenLinks in het college was gekomen." De PvdA ging er vanuit dat de VVD voetstoots zou instemmen met GroenLinks. "Sterker nog", aldus Attema "ik had reden om aan te nemen dat de VVD daar uit was en die uitspraak al had gedaan". Dat was een vergissing, geeft zij ruiterlijk toe. Ook CDA-lijsttrekker Cees Oostrom voelde er wel wat voor om GroenLinks aan te laten schuiven. Ofschoon het CDA besefte dat er programmatisch een behoorlijk verschil lag tussen de VVD en GroenLinks.

De VVD koesterde bezwaren tegen de kleine progressieve partij en wenste de SRG (SGP/RPV/GPV) en D66 vooralsnog bij de besprekingen te betrekken. Indien alleen GroenLinks voor de onderhandelingen werd uitgenodigd, trok de VVD zich terug. Roijers: "De VVD had wel sympathie voor GroenLinks en ook voor de persoon Ben van der Velden, maar dit werd niet ingegeven door hun manier van doen". GroenLinks had het beleid en de liberale beginselen de afgelopen collegeperiode bepaald niet omarmd. Bovendien had de SRG laten weten in de markt te zijn voor een wethouderspost. Voor GroenLinks was dit aanleiding voor de eer te bedanken. Van der Velden verklaarde: "We mogen dan gekoketteerd hebben met de macht, maar we zullen ons zelf niet prostitueren!"

Attema achtte aanvankelijk een PvdA/VVD/CDA-college te mager. Een steun van 19 raadszetels - een krappe meerderheid - zag zij niet zo zitten. "Een griepepidemie en je

acties op de collegevorming

Centrum-rechts college waar de PvdA wordt gedoogd'

E. van der Velde (GroenLinks)

T.W. van der Steen (D66)

t.W. Lensvelt (SRG)

J. Ranshuijsen (VV2000)

hebt een probleem." Na beraad werd besloten Attema tot "informateur" te benoemen. Alle opties passeerden opnieuw de revue en zij voerde met elke partij afzonderlijk een gesprek. Deze gesprekken leverden geen nieuwe resultaten op. Lensvelt onthult (1999): "Er is door de PvdA zelfs gevraagd, wat denk je van een PvdA/VVD/SRG/GroenLinks-college zonder CDA". Hij vond dit "broedermoord" jegens het CDA. Volgens Lensvelt is zelfs de variant twee jaar GroenLinks en twee jaar SRG aan de orde geweest. Attema wil kwijt dat wat haar betreft een combinatie met SRG geen serieuze optie was, omdat de confessionelen (CDA plus SRG) met totaal 8 zetels in de gemeenteraad dan zeker twee wethouders hadden moeten krijgen. "De PvdA vond dit te veel van het goede."

Het CDA vond een combinatie met SRG en GroenLinks bespreekbaar. "Wat het CDA betreft was het allebei of niks", aldus Kool. "Wat daarin meespeelt is: je zult een programma moeten opstellen, waarin al die partijen zich behoorlijk kunnen herkennen." En daar zat 'm juist de kneep. Hetzelfde gold ook voor D66.

De VVD ging, zegt Roijers, aanvankelijk uit van het principe "don't change the winning team". Hij herinnert zich dat de sfeer in 1998 een stuk scherper was dan in 1994. Het draaide zijns inziens primair om de vraag: GroenLinks wel of niet/D66 wel of niet. Vanuit machtspo-

litiek bezien moest D66 afvallen, hoewel Roijers' hart qua bestuursstijl meer bij deze partij lag dan bij GroenLinks of SRG.
Hoe men het ook wendde of keerde: de VVD wilde geen GroenLinks en de PvdA zag SRG niet zitten. "Bij deelname van de SRG dreigt de politieke balans in het college verstoord te raken, terwijl bij deelname van GroenLinks belangrijke programmatische knelpunten om een oplossing vragen", concludeerde Attema in haar eindrapportage. Aangezien binnen het college sprake moest zijn van een zekere gelijkwaardigheid was de keuze 1/1/1 de beste: een PvdA'er (Van der Windt), een CDA'er (Kool) en een VVD'er (Roijers). Dit deed het meeste recht aan de verkiezingsuitslag.
De oppositiepartijen reageerden verdeeld op het nieuwe college. D66 en SRG waren bereid zich constructief op te stellen. Klaarblijkelijk wilden ze zichzelf niet de pas afsnijden voor een eventuele college-deelname in de toekomst. D66 koos voor een oppositie "zonder veel lawaai te maken" en de SRG wilde "geen oppositie waar de stukken vanaf vliegen". SRG-woordvoerder Lensvelt meldde: "Wij vinden het flauw het college onderuit te halen als de gelegenheid daartoe zich voordoet. Niemand wordt daar wijzer van, het kost de gemeenschap alleen maar geld...". VV2000 en GroenLinks daarentegen zagen bitter weinig heil in dit "rechtse" college. "Een keuze waar de Vlaardingse burger niet blij mee zal zijn", aldus VV2000. GroenLinks vond het allemaal lood om oud ijzer. Het college stond voor "oud beleid met een heel dominante VVD". Over de vraag of het wel zo verstandig was Vlaardingen voortaan te besturen met drie wethouders liepen de meningen uiteen.

Slot

Welke conclusies kunnen getrokken worden op basis van de vorenstaande bevindingen ten aanzien van de verkiezingsuitslagen, de vorming alsmede samenstelling van de colleges van B&W in Vlaardingen?
Hiernaast is het aantal zetels per partij weergegeven.

De PvdA ziet haar kiezersaanhang na het toppunt in 1974 (17 zetels) langzaam afkalven. Het "rode" bolwerk is duidelijk aan erosie onderhevig. Sedert 1994 treedt voor de sociaal-democratische partij een stabilisatie op. De glorietijden voor de PvdA lijken in elk geval voorbij te zijn. De "grote" confessionele partijen - CHU/ARP/PCG/KVP en later CDA - volgen eenzelfde neerwaartse trend. De electorale piek lag voor de PCG in 1966 (12 zetels) en voor het CDA in 1978 (10 zetels), daarna zakten christen-democraten gestaag naar een voorlopig dieptepunt in 1994 (5 zetels). Als deze lijn zich voortzet in de 21-ste eeuw belooft dit weinig goeds voor het CDA en de PvdA. Voor beide partijen is er werk aan de winkel.
De kleine christelijke partijen SGP/GPV/RPF (nu SRG) hebben alles bij elkaar genomen een redelijk vaste aanhang en maakten zelfs een bescheiden groei door. In de periode 1990-1994 telde deze combinatie een viermansfractie. Bij de verkiezingen van 1994 kwam zij één stem tekort voor een vierde zetel. De kleine linkse partijen CPN, PPR, PSP, EVP en later GroenLinks schommelen heen en weer tussen 1 en 2 raadszetels. De derde zetel in 1998 heeft GroenLinks te danken aan de lijstcombinatie met de PvdA. Een uitzondering vormt de SP. Deze linkse partij wist onder aanvoering van Poppe vanaf 1982 een flink aantal kiezers voor zich te mobiliseren. In 1994 behaalde de SP 7 zetels, maar viel - na het vertrek van Poppe naar de Tweede Kamer - in 1998 terug naar 5. D66 heeft het niet makkelijk. Het blijft vallen en opstaan. De VVD tot slot kent ook "ups" en "downs", maar per saldo groeit de liberale aanhang.
De PvdA en de confessionele partijen (PCG/CDA) zijn hun

	'46	'49	'53	'58	'62	'66	'70	'74	'78	'82	'86	'90	'94	'98
PvdA	10	11	13	13	14	13	12	17	15	11	11	8	7(5)	7
CHU	7	7	7	6										
ARP	4	4	5	5										
PCG					11	12	11	8						
SGP	1	1	1	1										
KVP	2	3	3	4	4	4	3	2						
CDA									10	7	8	8	5	5
VVD		1	2	4	3	3	3	6	5	10	6	4	6	7
CPN	1						1							
PSP					1	2	1	0	1					
BP						2								
D66							3	-	2	2	2	5	4	2
SP										2	5	5	7	5
PPR								2						
DS'70							1							
GroenLinks												1	2	3
VV2000													(2)	1
AOV														1
Stadsbelangen														1
SGP/GPV/RPF								2	2	2	2	4	3	3
CPN/PSP/PPR									1	1				

politieke dominantie in Vlaardingen kwijtgeraakt. De sociaal-democraten en christen-democraten zien delen van hun electoraat wegsijpelen naar andere politieke partijen. In zekere zin is er sprake van versplintering en vergruizing van de lokale politiek. Door het ontstaan van lokale partijen en de toename van kleine fracties in de gemeenteraad moeten de grote traditionele nationale partijen, dit geldt in mindere mate voor de VVD, steeds meer het veld ruimen. Het is een gevolg van de ontideologisering, ontkerkelijking en individualisering van de maatschappij.

Kijken we naar de samenstelling van de colleges van B&W (plus het aantal wethouders) dan zien we het volgende:

1946	PvdA (2)	CHU (1)	ARP (1)		totaal 4 wethouders
1949	PvdA (2)	CHU (1)	ARP (1)		totaal 4 wethouders
1953	PvdA (2)	CHU (1)	ARP (1)		totaal 4 wethouders
1958	PvdA (2)	CHU (1)	ARP (1)		totaal 4 wethouders
1962	PvdA (2)	PCG (2)			totaal 4 wethouders
1966	PvdA (2)	PCG (2)			totaal 4 wethouders
1970	PvdA (2)	PCG (2)	KVP (1)		totaal 5 wethouders
1974	PvdA (4)	PPR (1)			totaal 5 wethouders
1978	PvdA (3)	CDA (2)			totaal 5 wethouders
1982	PvdA (3)	CDA (2)			totaal 5 wethouders
1984	PvdA (3)	VVD (2)			totaal 5 wethouders
1986	PvdA (4)				totaal 4 wethouders
1987	PvdA (2)	CDA (1)	VVD (1)		totaal 4 wethouders
1990	PvdA (2)	CDA (2)	D66 (1)		totaal 5 wethouders
1994	PvdA (1)	CDA (1)	VVD (1)	D66 (1)	totaal 4 wethouders
1998	PvdA (1)	CDA (1)	VVD (1)		totaal 3 wethouders

De PvdA maakt vanaf 1946 tot op heden continu deel uit van het college. Het grootste deel van deze periode bestuurde de PvdA Vlaardingen met twee wethouders. Tussen 1974 en 1986 zelfs met meer. In 1994 en 1998 verzwakte de machtsbasis van de sociaal-democratische partij en moest zij genoegen nemen met één wethouder. Geen enkele keer heeft de PvdA in de oppositie gezeten. Wat dit betreft is de PvdA een typische bestuurderspartij. De vraag is echter hoelang nog?
Dit geldt ook voor het CDA. De grote drie Vlaardingse christelijke partijen participeerden eveneens in bijna alle naoorlogse colleges van B&W. Tot 1974 werkten de CHU, ARP en PCG (deels ook de SGP) samen met de PvdA. Let wel een periode van totaal 28 jaar! In 1970 leverde de KVP voor het eerst een wethouder. De "christen-socialistische"-samenwerking werd abrupt in 1974 onderbroken. Er ontstond een progressief programcollege PvdA/PPR. Na 1978 pakten de PvdA en (nu) het CDA de draad weer op. Vanaf 1982 begon het tussen die twee te rommelen. De relatie tussen de PvdA en het CDA raakte door o.a. de affaire rond de Maassluissedijk danig verstoord.
De VVD zag in 1984 eindelijk kans om deel uit te maken van een college. Samen met hun ideologische tegenstander PvdA bestuurden de liberalen de stad. "Paars" in de knop. Tot verbazing van menigeen lukte dit alleszins redelijk. 1986 was het wonderlijke jaar van het PvdA-minderheidscollege. Overigens had het ontstaan van dit college alles te maken met de landelijke regel dat voortaan de colleges van B&W binnen 6 weken na de gemeenteraadsverkiezingen gevormd moesten zijn. Het linkse minderheidscollege verdween vrij snel en werd in 1987 vervangen door een CDA/VVD/PvdA-bestuur. Het werd geen rozengeur en maneschijn.
In 1990 moest de VVD vrij baan maken voor D66. De Democraten konden voor het eerst in hun Vlaardingse bestaansgeschiedenis op collegeniveau mee besturen. Hoewel D66 bekneld zat tussen het strijdvaardige CDA (Van Ardenne) en de PvdA (Ranshuijsen), slaagde Van der Steen erin zich binnen B&W staande te houden.
Het jaar 1994 is een bijzondere vermelding waard. Voor de allereerste keer in zijn naoorlogse politieke geschiedenis maakte Vlaardingen kennis met een bestuur op brede basis, dat wil zeggen een college bestaande uit vier partijen met voor ieder slechts één wethouder.
De uitslag van de verkiezingen in 1998 was zodanig, dat een college op brede basis politiek niet meer haalbaar bleek. Er brak in bestuurlijk opzicht een unieke periode aan: de stad werd, ondanks geuite bezwaren, "geregeerd" door slechts 3 wethouders. Vlaardingen kende in zijn naoorlogse geschiedenis tot dan toe colleges, die bestonden uit minimaal 4 wethouders.

Tot slot een paar opmerkingen over de vorming van de colleges van B&W. Doordat het politieke "klimaat" in de loop van de jaren veranderde, moest de bestuurlijke cultuur zich eveneens wijzigingen. We kunnen - enigszins samenvallend met de hiervoor beschreven vier perioden - een aantal typen bestuurders (wethouders) onderscheiden:
- De autoriteitentijd (tot ongeveer 1970) kenmerkte zich door: geen tegenspraak duldende "regenten". Dit waren wethouders met veel gezag en aanzien. Het was de tijd, waarin hoogwaardigheidsbeklederS - een dergelijke status had een wethouder toen nog - deemoedig met "u" werd aangesproken. De gemeenteraad stelde zich over het algemeen lijdelijk en volgzaam op. Conflicten werden veelal met de mantel der liefde bedekt en werden indien nodig intern uitgevochten;
- De periode van het ontstaan van links progressieve colleges en het rollebollen (tussen 1974 en 1990/1994) had

aanvankelijk te maken met generatieconflicten en wisseling van de wacht. Het was een reactie op de gezapigheid van de autoriteitentijd. De "ouderwetse", compromisgerichte, politicus werd onttroond en vervangen door het "politieke dier": ideologisch bevlogen, veelal confronterend en polariserend. De eens hooggeachte politicus werd bijna niet meer met "u" aangesproken, maar heette voortaan Cees, Arij enz. De gemeenteraad ontpopte zich meer en meer als kritisch volger van het collegebeleid. Meningsverschillen werden openlijk en principieel uitgevochten. Dit leidde al spoedig tot verzuring van de lokale politieke verhoudingen. De gevolgen hiervan bleven merkbaar tot zeker 1994;
- Het tijdperk saai, maar rustig (1990/1994-heden) levert de "zakelijke" politicus op: communicatief ingesteld en strevend naar compromissen en consensus. De ideologische bevlogenheid raakte door de veranderde tijdgeest op de achtergrond. Door interactieve beleidsvorming treedt het college van B&W in direct contact met de burger. Politieke partijen hebben steeds vaker het nakijken. Deze instelling heeft geleid tot een zekere vervlakking en verschraling van de gemeentepolitiek. Door de dichtgetimmerde collegeprogramma's is er minder vuurwerk in de gemeenteraad.

Binnen iedere politieke partij afzonderlijk verliep de cultuuromslag weer anders. Bij de één sneller en heftiger dan bij de andere. De interne wisseling van de wacht ging niet altijd even gladjes. Botsingen bleven niet uit. Zowel binnen als tussen de politieke partijen deden zich de nodige spanningen voor. Zoals we zagen kampten, het CDA, de PvdA, de VVD, D66 etc. met generatiewisselingen. Nieuwe politici met andere maatschappelijke ideeën, andere visies op besturen en andere opvattingen over politieke omgangsvormen gingen de strijd aan met reeds lang gesettelde en soms vastgeroeste collega's. Vrijwel elke partij onderging, zij het niet gelijktijdig, zo'n "vervellingsperiode". Het zal niet de eerste en laatste keer zijn. Het "vervellingsproces" heeft uiteraard consequenties voor de wijze waarop de colleges van B&W werden gevormd en uiteindelijk functioneerden. De onderhandelingen over een nieuw college waren en zijn bij uitstek geschikt om beleidsveranderingen door te duwen of juist tegen te houden. Het is ook het moment de 'macht' te verzilveren in wethouderszetels.
De zetel- en portefeuilleverdeling is van grote importantie. Met name de vraag welke partijen mee mogen doen aan het college, hoeveel en welke wethoudersposten zij krijgen, is cruciaal. Tijdens de college-onderhandelingen is het "not done" zich als onderhandelaar uit te spreken over - laat staan te verzetten tegen - de wethouderskandidatuur van een andere partij. Uiteraard hebben onderhandelaars wel een oordeel over elkaars kandidaten, maar men zal die mening over het algemeen voor zich houden. Twijfels worden hooguit binnen eigen fractiekamer geuit. De nominatie van een wethouderskandidaat is een interne partijaangelegenheid. Binnen de eigen fractie kunnen persoonlijke sympathieën en antipathieën bij de selectie van eigen kandidaten een rol spelen. Helaas worden, zo erkent een aantal geïnterviewden, niet altijd de meest bekwame kandidaten naar voren geschoven. De beschikbaarheid, de politieke onzekerheid (het kan ineens afgelopen zijn) en het onderbreken van een maatschappelijke - vaak beter betaalde - carrière vormen een belemmering bij het vinden van goede kandidaten. De keus valt soms noodgedwongen op een minder sterke kandidaat.

Politiek draait om zeggenschap en macht. Het maakt wel degelijk uit, welke personen/persoonlijkheden in het college van B&W en de gemeenteraad de kar trekken. Zij bepalen gezamenlijk de politieke sfeer: wordt er samengewerkt of geruzied? Terugblikkend op de tweede helft van de 20ste eeuw kan, wat de bestuurbaarheid van de stad betreft, worden gezegd dat de Vlaardingse politiek voor de periode 1970-1994 geen schoonheidsprijs verdient.

Verantwoording:

In overleg met de redactie van het Jaarboek is besloten een uitgebreid notenapparaat en literatuurlijst achterwege te laten. Dit ter bevordering van de leesbaarheid van het stuk. Gekozen is voor een globale (beperkte) bronvermelding. Zij, die geïnteresseerd zijn in de vraag: op welke bronnen/literatuur bepaalde informatie/citaten precies berusten, kunnen contact opnemen met Dr. G.T. Witte.

Ten aanzien van de gevolgde werkwijze bij het onderzoek en het schrijven van het artikel kan gemeld worden, dat de auteur eerst de Kronieken Vlaardingen, de Kronieken uit de Historische Jaarboeken alsmede de uitgebreidere getypte versies van de kronieken in het Stadsarchief heeft geraadpleegd. Op basis van deze gegevens zijn daarna de volgende kranten systematische bestudeerd: Vlaardings Dagblad; Het Vrije Volk; Rotterdams Nieuws (Dag)blad; Groot Vlaardingen en de Nieuwe Vlaardingsche Courant. Bij alle gehouden naoorlogse gemeenteraadsverkiezingen in Vlaardingen is met name gekeken naar de periode zes weken voorafgaand aan de verkiezingen tot en met de installatie van de nieuwe gemeenteraad en het college. Naar aanleiding van in de Kronieken genoemde politieke incidenten heeft de auteur ook het functioneren van de colleges van B&W in de kranten deels nageplozen.

Vervolgens zijn de aan het Vlaardingse Stadsarchief in bewaring gegeven Politieke Partijarchieven (uiteraard afdelingen Vlaardingen) op aspecten van verkiezingen, collegevorming en functioneren van B&W intensief bekeken. Het betreft de volgende, helaas incomplete, archieven: Partijarchief CHU (bestuursnotulen), 1958- 1973; Partijarchief PvdA (bestuurs- en fractienotulen), 1953-1979; Partijarchief D66 (bestuurs- en fractienotulen), 1980-1990; Partijarchief VVD (fractienotulen), 1980-1993.

Ter completering van het onderzoek hebben in februari/maart 1999 vraaggesprekken plaatsgevonden met een beperkt aantal hoofdrolspeler en sleutelfiguren: A. Attema (fractielid PvdA). C. Bot (fractielid PCG, fractielid CDA en wethouder). A. Kool (fractielid CDA en CDA-wethouder), M.W. Lensvelt (fractielid SGP en SGR), A. Maarleveld (oud-PvdA-wethouder). J. Madern (oud-VVD-fractielid en oud-wethouder), H.C. J. Roijers (fractielid VVD en wethouder), A.F. de Vries (oud-afdelingsbestuurslid PvdA-Vlaardingen) en K. van der Windt (fractielid PvdA en wethouder). Voorts is voor een klein deel gebruikgemaakt van oud-interview materiaal (1997) in het kader van het door de auteur eerder gepubliceerde, en door de Historische Vereniging Vlaardingen uitgegeven, boek Bomengroei of Huizenbouw. Het gaat om de interviews met B. Goudriaan (oud- PvdA-wethouder), A.A.J.M. van Lier (oud-burgemeester), R. Poppe (oud-SP-gemeenteraadslid), F. Quast (oud-VVD-fractielid en wethouder), J. Ranshuijsen (oud-PvdA-fractielid/wethouder en VV2000 fractielid) en T. van der Steen (D66-wethouder en fractielid).

Een aantal gesprekspartners praatte honderd uit, anderen waren wat zwijgzamer. De auteur heeft regelmatig bij het schrijven van het artikel de lastige afweging moeten maken wat wel en niet aan de lezer van het Historisch Jaarboek kan worden voorgelegd. Er kwamen immers tijdens sommige langdurige interviews heel wat (af en toe te) gevoelige en persoonlijke zaken op tafel te liggen. De keus, die schrijver heeft moeten maken, is niet altijd eenvoudig geweest. Hoe interessant, boeiend en betrouwbaar een groot aantal vertellingen over persoonlijke ervaringen en politieke verhoudingen ook was, naar stellige overtuiging van de auteur zou het publiekelijk maken van al deze wederwaardigheden kunnen leiden tot pijnlijke situaties. Dit is niet het doel waarvoor het artikel is geschreven. Desalniettemin kunnen in het verhaal misschien toch enkele minder prettige dingen zijn opgenomen, omdat dit voor het betoog van belang werd geacht.

Naast het specifiek Vlaardingse "materiaal" is ook de meer afstandelijke, nuchtere (rationele) wetenschappelijk literatuur aangewend. Dankbaar heeft de auteur kennisgenomen van diverse publicaties van de in Nederland bekende experts op terrein van het lokale bestuur/de lokale politiek, de bestuurskundigen/politicologen (hoogleraren), Pieter Tops en Wim Derksen.

De schrijver wil op deze plaats tevens de heren Lensvelt en Madern danken voor het beschikbaar stellen van door hen verzameld illustratiemateriaal.